

ΚΑΝΑΚΗ Ι. ΓΕΡΩΝΥΜΑΚΗ

Η ΠΑΝΙΔΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Από την προϊστορία μέχρι σήμερα

ΧΑΝΙΑ 2007

ΚΑΝΑΚΗ Ι. ΓΕΡΩΝΥΜΑΚΗ

Η ΠΑΝΙΔΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Από την προϊστορία μέχρι σήμερα

ΧΑΝΙΑ 2007

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

1. Νέος Μαντιναδολόγος	1969
2. Σφακιανή Λαογραφία (σε τρεις εκδόσεις)	1992
3. Τα Νάκλια στη Κρήτη (σε δύο εκδόσεις)	1993
4. Περιπλοκάδια	1995
5. Κοινότητα Ασφένδου	1996
6. Παραβολικά ποιήματα	1997
7. Η Κρήτη στο πρόσφατο παρελθόν	1998
8. Σφακιανό Λαογραφικό Λεξικό	1999
9. Κρητική Λαϊκή Ποίηση	2002
10. Κρητικά Παραμύθια	2003
11. Λαϊκή Ιατρική στην Κρήτη	2006
12. Ταξίδι στην Παράδοση	2006

ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΗ

1. Ο Αρχηγός της Π. Αεροπορίας μας Μανώλης Κελαϊδής
2. Λαογραφία της Δ. Κρήτης εφ' όλης της ύλης

Όλα τα ζώα του παρόντος βιβλίου είναι ζωγραφισμένα από το συγγραφέα, όπως και στα εξώφυλλα.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Κανάκης Γερωνυμάκης εγεννήθηκε στο Βουβά Σφακίων το 1926. Ήταν τα χρόνια δύσκολα και δεν πήγε ούτε σε γυμνάσιο. Αγαπούσε τη μελέτη, είχε καλό μνημονικό, διέθετε παρατηρητικότητα και αξιοποιούσε τα ερεθίσματα που δεχότανε.

Μόλις έφυγε από το δημοτικό εργαζότανε από παιδί στο ζευγάρι, στα αμπέλια, στις ελιές και σαν ανειδίκευτος εργάτης σε ξένα κυρίως βάσανα. Εκατέληξε χτίστης και στα 35 του εδιορίστηκε γραμματέας της κοινότητας Ασφένδου, όπου εθεωρήθηκε επιτυχημένος και σε αναγνώριση ο «ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΦΑΚΙΑΝΩΝ» του νομού Ηρακλείου του απέδωσε χρυσό μετάλλιο.

Από την εφηβική του ηλικία ήταν ανήσυχος πνεύμα και εκατάγραφε τα ήθη και τα έθιμα (ειδικά αυτά που έβλεπε ότι χάνονται), εκατάγραφε ότι παρατηρούσε στα φυτά και στα ζώα. Ήταν ένας αυτοαυτοκρινής μικρός ερευνητής. Ειδικά σε παροιμίες, ρίμες, μοιρολόγια κ.α.

Έχει γράψει 12 βιβλία. Το παρόν είναι το δέκατο τρίτο.

Ο Γερωνυμάκης παράλληλα με την κοινότητα Ασφένδου είχε και την κοινότητα Αγ. Ρουμής για 17 χρόνια. Ήταν 17 χρόνια πρόεδρος του Γ.Π. Συν/σμού Ασφένδου. Συμμετείχε πρωταγωνιστικά σε κάθε προοδευτική κίνηση στο χωριό του. Είναι μέλος της ΕΝΩΣΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝ ΧΑΝΙΩΝ και μέλος της Ι.Λ.Α.Ε.Κ. Έχει λάβει 18 διπλώματα από Νομικά Πρόσωπα Ι.Δ. και Δ.Δ. και από διακρίσεις στη συμμετοχή του σε διάφορους διαγωνισμούς. Έχει λάβει μέρος σαν σύνεδρος στο «Διεθνές Συνέδριο Λαϊκής Ιατρικής» στο Ρέθυμνο 8-10/12/2000. Έχει γράψει εκατοντάδες άρθρα, εκατοντάδες ποιήματα και χιλιάδες μαντινάδες σε βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά. Άρθρα του έχουν γραφτεί στο περιοδικό «Κρήτη» της Αμερικής, στον «Αγώνα» της Λευκωσίας και σε εφημερίδες της Αυστραλίας. Έχει κάνει ομιλίες σε σχολεία και στο δημοτικό μέγαρο των Χανίων και έχει χρησιμοποιηθεί συχνά σαν κεντρικός ομιλητής σε τελετές. Έχει κάνει δεκάδες εκπομπές σε ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς. Έχει ζωγραφίσει περί τους 150 πίνακες σχετικούς με την πολιτιστική μας κληρονομιά.

Είναι από την αρχή δωρητής ανθρωπίνων οργάνων και πάντα κρατά μαζί του την σχετική ταυτότητα του δωρητού.

Τον παρότρυνε η κ. Μαρία Καλογεράκη, συγγραφέας και παραγωγός τηλεοπτικών εκπομπών, να κάνει αυτό το βιβλίο, όταν αντιλήφθηκε ότι διέθετε σχετικές γνώσεις.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Από την εφηβική μου ηλικία εντόπισα ότι κάποια πράγματα χάνονται και κάποια άλλα αλλοιώνονται και ένοιωθα ανησυχίες και προβληματισμούς, είχα δε ευαισθησίες στη λαογραφία, στη φυσική ιστορία, στα ζώα στα φυτά. Ότι έπεφτε στην αντίληψή μου και υπολόγιζα ότι κινδυνεύει να χαθεί ή να αλλοικοθεί το κατάγραφο και εκατάγραφα ακόμα ότι μου έκανε εντύπωση από τη συμπεριφορά των ζώων. Ακόμα στο αρχείο μου φυλάω άρθρα εφημερίδων, γραμμένα από ειδικούς και στοιχειά που συναντούσα σε βιβλία που διάβαζα. Ήμουνα ένας μικρός - μικρός ερευνητής, παρότι δεν διέθετα τις προϋποθέσεις. Τα στοιχεία που μάζευα είχα σκοπό να τα διαθέσω σε άλλους να τα αξιοποιήσουν. Εγώ τα μάζευα μόνο για να τα διασώσω. Όμως κάποτε ανακάλυψα ότι μπορώ ο ίδιος να κάνω βιβλία ικανοποιώντας τις ευαισθησίες μου. Έχω γράψει 12 βιβλία. Το παρόν είναι το δέκατο τρίτο. Όλα τα προηγούμενα είναι σχετικά με την πολιτιστική μας κληρονομιά. Μα και το παρόν βιβλίο δεν είναι άσχετο με την λαογραφία.

Οι εμπειρίες και τα βιώματά μου που έχουνε σχέση με τα ζώα, όσα στοιχεία έχω στο αρχείο μου, μα και όσα βρήκα σε έρευνα που έκανα σε εγκυκλοπαιδείες και σε άλλα σχετικά με τα ζώα βιβλία με βοήθησαν πολύ. Συχνά έβαζα σε ένα μικρό βαζάκι από φάρμακα, τα πολύ μικρά ζωάκια και τα παρατηρούσα στο σπίτι μου με μεγεθυντικό φακό. Πάρα πολλά στοιχεία γράφω στο βιβλίο μου από δικές μου παρατηρήσεις.

Σε κάθε είδος ζώου, μικρού ή μεγάλου υπάρχουνε λίγες ή πολλές ποικιλίες μέχρι και πολλές εκατοντάδες. Εγώ καταγράφω την πιο αντιπροσωπευτική και ειδικά αυτή που συναντούμε συχνότερα στον τόπο μας, αποφεύγοντας τις ποικιλίες που εισήχθησαν τον εικοστό αιώνα, που τις αποκαλούμε «ξενικές».

Στο δεύτερο όνομα του ζώου, όταν είναι εντός εισαγωγικών, είναι αυτό το όνομα με το οποίο το προφέρομε στη Δ. Κρήτη. Π.χ. τον βόμβο εμείς τον ξέρομε «μπούμπουρα».

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Πανίδα της Κρήτης

Σύμφωνα με τις απόψεις παλαιοντολόγων γίνεται δεκτό ότι κατά τη νεολιθική εποχή ζούσε στην Κρήτη, ο ελέφαντας, ο ιπποπόταμος, ο megάκερος και τα ελάφια, καθώς και μικρά τρωκτικά νυχτερίδες, χελώνες κ.α. Συμπίπτει περίπου η εξαφάνιση των μεγάλων θηλαστικών από την Κρήτη, με την εμφάνιση του ανθρώπου στο νησί και δεν έχει εξακριβωθεί αν αυτό είναι σύμπτωση ή συνέπεια.

Ο άνθρωπος πάντως, με τον πρώτο εποικισμό του στην Κρήτη έφερε μαζί του και τα ζώα που είχε μέχρι τότε εξημερωμένα και που του ήτανε απολύτως απαραίτητα. Από τα πρώτα ζώα που πρέπει να ήλθανε στην Κρήτη είναι το βόδι, το πρόβατο, η κατσίκα και ο σκύλος. Ο γάιδαρος υπολογίζεται ότι ήρθε στην Κρήτη κατά την πρωτομινωική εποχή, ενώ το άλογο ήρθε αργότερα γιατί και στην Ηπειρωτική Ελλάδα ήρθε με την κάθοδο των Δωριαίων. Ο αρχαιολόγος Σακελαράκης ανακάλυψε τεμαχισμένο ζώο στις Αρχάνες που το θεωρεί άλογο. Οι Sondar, Δερμιτζάκης και Denos υπολογίζουν ότι στη νεολιθική εποχή ζούσανε στην Κρήτη ελάφια και ελέφαντες. Τα τελευταία οστά ελαφιών που βρεθήκανε στην Κρήτη υπολογίζονται σε 3.800-3.500 χρόνων π.Χ. κατά τον Έβανς, ενώ άλλοι δέχονται ότι μπορεί να τα φέρανε από άλλο μέρος. Ο Blondel θεωρεί ότι τα αγρίμια της Κρήτης μπορεί να είναι απόγονοι κασικίων που τις φέρανε από αλλού και με την εξέλιξη ύστερα από χιλιετηρίδες εδημιουργήθηκε αυτή η ράτσα.

Ο άνθρωπος όταν πέρασε στο στάδιο του Homo Sapiens (άνθρωπος ο λογικός) είχε ήδη εξημερώσει κάποια ζώα. Η Κρήτη είχε πάντα αναπτύξει εμπόριο και ναυτιλία, μα παράλληλα ήτανε και γεωργοκτηνοτροφική. Μια επιγραφή από το Δικτυναίο Ιερό που βρίσκεται τώρα στο Αρχαιολογικό μουσείο Χανίων. Αναγράφει για συμβόλαια γης, βοοειδών, προβάτων, γαίδουριών, μαλιών και τυριών, κεραμικών και σκλάβων. Επίσης κατά τον 11ο και 12ο αιώνα φαίνεται να είχε καλή κτηνοτροφία

η Κρήτη, γιατί Άραβες και Ευρωπαίοι περιηγητές μιλούνε για εμπορία τυριού στην Κρήτη. Τον 16ο αιώνα γράφει ο Antre Thevet ότι υπήρχανε στην Κρήτη πλήθος γερακιών και πουλιών κυνηγιού και ότι στην Κρήτη δεν υπήρχουνε δηλητηριώδη ζώα εκτός ένα είδος αράχνης.

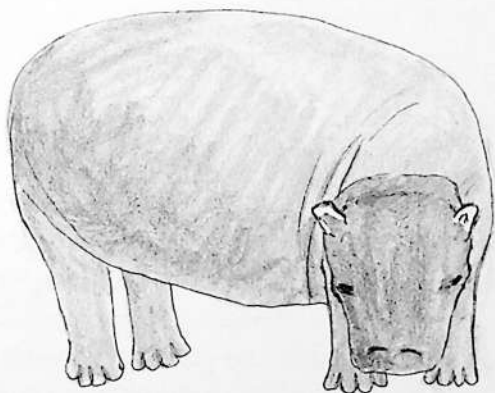
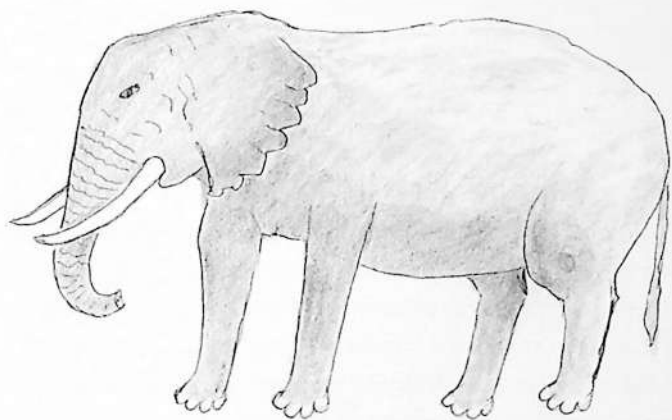
Κατά τον βενετοτουρκικό πόλεμο ο Ενετός αξιωματούχος Βενέτο ενημερώνει το στρατηγό Μοροζίνι ότι οι Σφακιανοί διέθεσαν 1.000 νεαρά ζώα στους Ενετούς για συμπαράσταση.

Ο Άγγλος περιηγητής Randolph αναφέρει το 1687 για κτηνοτροφία, για κρέας και τυρί στην Κρήτη και για αφθονία πουλιών κυνηγιού.

Στα ζώα παρατηρούμε συχνά πολλές από τις ιδιότητες του υπερζώου που λέγεται άνθρωπος. Ο σκύλος π.χ. ξέρει να ευγνωμονεί, αν τον περιποιηθούμε, μα ξέρει και να μισεί, αν τον κακοποιήσαμε. Ακόμα παρατηρούμε στον σκύλο και το αίσθημα της ζήλειας. Αν χαϊδέψουμε τον ένα σκύλο μας, αν έχομε δύο, έρχεται και ο άλλος και μας τριβετε και ζητά και αυτός χάδια. Ο σκύλος και ο χοίρος είναι ζώα ειδικευμένα στην κλοπή. Τα άλλα ζώα άμα βρούνε κάτι, όπου το βρούνε, κάθονται και τρώνε, ενώ ο σκύλος και ο χοίρος, άμα βρούνε κάτι αφύλακτο το αρπούνε και τρέχουνε μακριά να το φάνε. Τα πιο πολλά ζώα αγαπούνε την «πατρίδα» τους. Ιδιαίτερα ο χοίρος (που είναι άριστος και στο να προσανατολίζεται), τα αιγοπρόβατα, τα μουλαρογαίδουρα και τα περιστέρια. Άμα πάρεις ένα από τα ζώα αυτά να τα πας σε άλλο τόπο αυτό θα φύγει να γυρίσει στον τόπο του. Για να «αναγνωρίσει» δικό του τον νέο τόπο του, πρέπει να είναι περιορισμένο για καιρό. Ακόμα υιοθετούνε κάποτε τις συνήθειες που τους επιβάλλομε. Τα αιγοπρόβατα τον Δεκέμβριο πηγαίνανε στα χειμαδιά και ύστερες Μαρτίου γυρίζανε. Κάποτε που αργούσανε κάτι μεγαλογιδάρηδες να φέρουνε το γιδαριό τους από τη Μεσαρά, εφύγανε 80 τράοι από τη Μεσαρά και ήρθανε μόνοι τους στο Καλλικρατιανό Δάσος. Όμως και «διοκτησία» διεκδικούνε κάποτε τα ζώα. Όταν ένας γιδάρης έβγαλε το κουδούνι ενός τράγου και το φόρεσε σε ένα άλλο τράγο, ο πρώτος εκουτουλούσε συνέχεια τον δεύτερο ώσπου εξαναγύρισε το κουδούνι στον «διοκτήτη» του τράο, αφού ο γιδάρης είδε την επιμονή του.

Μα και «ιπποτισμό» βλέπομε συχνά ειδικά στους κοκκόρους και στους τράγους. Τότε που δεν είχαμε καρπό να ταΐζομε τις κότες στο

κοτέτσι και τις είχαμε ελεύθερες για να φάνε σποράκια και σκουληκάρια για να επιβιώσουν, καμιά φορά τις κυνηγούσαν οι σκύλοι, μα τρέχανε οι κόκοροι και μπαίνανε μπροστά και αντιστέκονταν στους σκύλους. Μα και στους τράγους είδαμε μια φορά που ένας σκύλος κυνηγούσε μια αδύναμη αίγα ένας τράγος από την άλλη μεριά έτρεξε και κουτουλούσε τον σκύλο και τον υποχρέωσε να γυρίσει πίσω.

Ο ελέφαντας και ο ιπποπόταμος εζήσανε στην Κρήτη πριν από εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

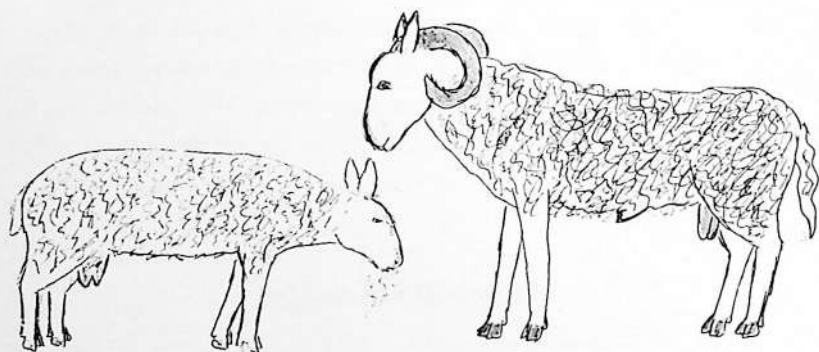
ΤΑ ΗΜΕΡΑ ΖΩΑ

Στα χρόνια μας ο άνθρωπος θέλει τα ζώα κυρίως για το κρέας τους και το γάλα τους. Το γαϊδουράκι π.χ. ο άλλοτε πολύτιμος συνεργάτης του χωρικού, εξαφανίστηκε σχεδόν από την ύπαιθρο. Με τα αυτοκίνητα γίνονται οι μεταφορές και οι μετακινήσεις. Με τρακτέρ γίνονται οι καλλιέργειες. Με μηχανές αλωνεύονται τα στάχυα. Δεν είναι απαραίτητο το δέρμα των ζώων γιατί έχουμε τα πλαστικά. Δεν είναι απαραίτητο το μαλλί γιατί έχουμε τα συνθετικά. Όμως εξακολουθεί η κτηνοτροφία να είναι σημαντικός κλάδος για την οικονομία και για την απασχόληση στον τόπο μας. Παρ' όλον ότι έχει περιοριστεί ο ρόλος της, σε χρησιμοποίηση ζώων στις εργασίες το γάλα, το κρέας και τα αβγά πάντα τα ζώα θα τα δίνουνε.

Το πρόβατο «οζό»

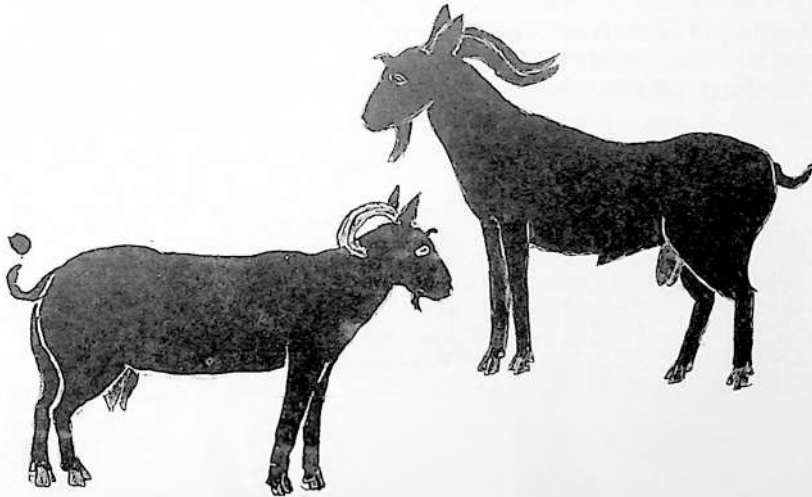
Το πρόβατο είναι θηλαστικό μιρκαστικό φυτοφάγο, αρτιοδάχτυλο ζώο της οικογένειας των βοοειδών. Εξημερώθηκε πρώτα στην Ασία από τα προϊστορικά χρόνια. Είναι από τα πολυτιμότερα ζώα που εκμεταλεύεται ο άνθρωπος. Το κρέας του, το γάλα του, το δέρμα του, το μαλλί του. Πολλές δεκάδες χιλιάδες οικογένειες ζούνε στην Κρήτη από την προβατοτροφία και ακόμα πολύ περισσότερες έχουνε λίγα ή πολλά οικόσιτα που τους παρέχουνε ένα βοηθητικό εισόδημα.

Το πρόβατο έχει σαν κυρίαρχο χρώμα το άσπρο, μα υπάρχουνε και μαύρα πρόβατα. Το πρόβατο της Κρήτης έχει μήκος γύρω στο 1,20 μ. και ύψος γύρω στα 60 εκ. Γεννά το θηλυκό συνήθως αρχές του χειμώνα ύστερα από κύηση 5 μηνών και κάνει ένα, δύο και σπάνια τρία αρνάκια. Ξεβυζάνει το αρνάκι του και στη συνέχεια μπορεί να δώσει πάνω από 100 κιλά γάλα μέχρι να στερέψει. Ζει το πολύ 15 χρόνια και έχει βάρος 30-40 κιλά. Το αρσενικό συχνά έχει κέρατα μα το θηλυκό σπανιότερα. Για την Κρήτη αναγνωρίστηκε ενδεδειγμένο να επικρατήσει η σφρακιανή ράτσα.

Η Κατσίκα

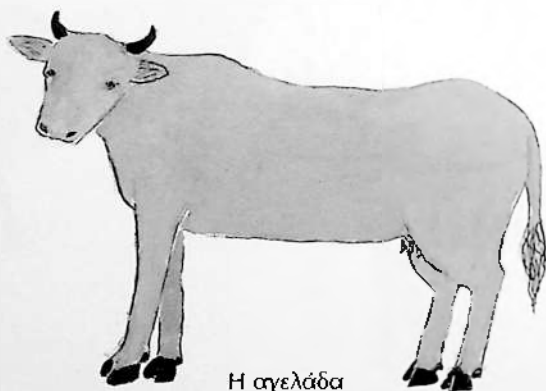
Η κατσίκα είναι θηλαστικό, μηρυκαστικό φυτοφάγο ζώο, αρτιοδάχτυλο της οικογενείας των βοοειδών. Πολλοί επιστήμονες υποστηρίζουν ότι η κατσίκα έχει πρόγονους τους αιγάγρους. Έχει σώμα λεπτό, ευκίνητο, περιήφανο. Συνηθέστατα η ντόπια κατσίκα έχει κέρατα. Η ράτσα ζαανέ μπορεί να φτάσει 1,50 μ. μήκος και πάνω από 70 εκ. ύψος και δίνει πολύ περισσότερο γάλα. Το χρώμα της μπορεί να είναι μαύρο, άσπρο, γκρι ή καστανό, πιο συχνά η κατσίκα της Κρήτης είναι μαύρη. Μας δίνει το κρέας της, το γάλα της, το δέρμα της. Το μαλλί της είναι και πιο λίγο και πιο μικρής αξίας από του προβάτου. Γάλα δίνει υπερδιπλάσιο από το πρόβατο, διότι και περισσότερο βγάζει μα και αργεί να στερέψει. Η ζαανέ μπορεί να δώσει και 1.000 κιλά τον χρόνο και γεννά συνήθως 3 - 4 ριφάκια. Η διάρκεια της κύησης στην κατσίκα είναι 5 μήνες. Πολλά προσφέρει η κατσίκα, μα η ζημιά που προκαλεί στον δασικό μας πλούτο είναι τεράστια.

Το βόδι «Βούι»

Το βόδι είναι από τα πρώτα ζώα που εξημέρωσε ο άνθρωπος και είναι από τα πιο χρήσιμα, προπάντων δε, ήτανε. Δεν είναι τυχαίο που στις Ινδίες το θεωρούνε ιερό ζώο και δεν είναι τυχαίο ότι οι Φοίνικες που πρώτοι εσημάτισαν ψηφία του αλφαβήτου, περνώντας από τα ιερογλυφικά, πρώτο βάλανε το «άλεφ» που σημαίνει βόδι, δεύτερο το «μπετ» (βήτα) που σημαίνει σπίτι, τρίτο το «γκιμ» που σημαίνει καμήλα. Τα πρώτα ψηφία (Α, Β, Γ) αντιστοιχούσανε στις πρώτες ανάγκες. Βάση της ζωής τότε ήτανε το ψωμί. Γι' αυτό, ακόμα στα μικρά μου χρόνια, άμα γλιστρούσε από τα χέρια του ανθρώπου ένα κομμάτι ψωμί το έπιανε με σεβασμό, το φιλούσε και έλεγε: «Μπέμπε το θε μου όπου το λείπουνται». Ακόμα τα βόδια που βγάζανε το ψωμί τα σεβόντουσαν. Οι αρχαίοι Έλληνες λέγανε: «Αλωώντα βουν ου φρυμώσεις», που βέβαια ήτανε παροιμία μεταφορική. Μα και τα σύνεργα που βγάζανε το ψωμί τα θεωρούσανε ιερά. Πιστεύανε π.χ. πως το αχριστεμένο αλέτρι ή τον ζυγό δεν έπρεπε να το κάψουνε σαν απλό ξύλο. Όποιος είχε κάψει κάτι απ' αυτά δεν έβγαине η ψυχή του μα βασανιζότανε μέχρι να φέρουνε να ακουμπήσουνε απάνω του κάτι από αυτό που έκαψε.

Τα βόδια που είχαμε εμείς στην Κρήτη είχανε ύψος γύρω στο 1,30 και μήκος κάτω από 2μ. Είχανε χρώμα συνηθέστατα μαύρο και κάπου - κάπου κιτρινερή απόχρωση. Ποτέ δε βγάζαμε γάλα εμείς από τα βόδια. Η αγελάδα ύστερα από κύηση εννέα μηνών γεννά ένα μοσχάρι. Το βόδι σήμερα μας δίνει το γάλα του, το κρέας του και το δέρμα του, παλιότερα μας έδινε και την εργασία του. Τα βόδια που έχουνε τώρα είναι ξένες ράτσες και δίνουνε πολύ περισσότερο και γάλα και κρέας, από τις παλιές ράτσες. Το βόδι είναι φυτοφάγο, μηρκαστικό αρτιοδάχτυλο και ανήκει στην οικογένεια των βοοειδών.

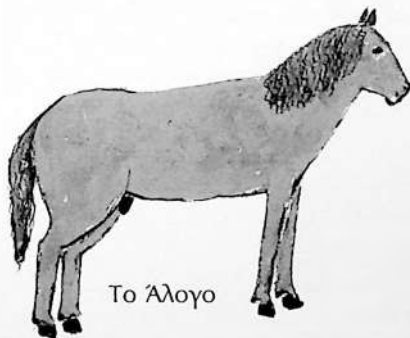
Η αγελάδα

Ο Γάιδaros

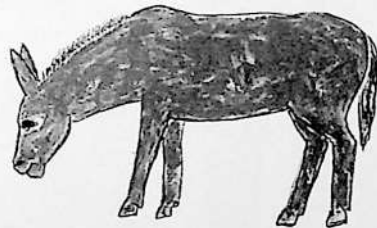
Τον γάιδαρο υπολογίζουνε ότι τον φέρανε στην Κρήτη από την πρωτομινωική περίοδο. Ήτανε μέχρι πρόσφατα ο πολύτιμος συνεργάτης του χωρικού. Τα ξύλα, τα εισοδήματα, την κοπριά, τα πάντα εμεταφέρναμε με το γάιδαρο και τον καβαλούσαμε πολλές φορές για να αποφύγομε την πεζοπορία. Συχνά τον βάζαμε στο αλέτρι και στο αλώνι. Μα και το νερό φέρναμε με το γάιδαρο, άμα ήτανε μακριά. Ο γάιδaros είναι φυτοφάγο θηλαστικό ζώο. Το κρέας του δεν συνηθίζεται να το τρώνε στον τόπο μας, το γάλα του όμως, φαίνεται ότι έχει όμοια σύσταση με το γάλα της γυναίκας και γι' αυτό όταν, για οποιοδήποτε λόγο δεν έπρεπε να βυζάνει την μητέρα του το μωρό, συνιστούσανε οι γιατροί να το ταιζούνε με γαϊδουρινό γάλα. Ο γάιδaros της Κρήτης έχει ύψος γύρω στο 1,20 και μήκος κάτω από δυο μέτρα. Το χρώμα του ποικίλει από πολύ σκούρο καφέ μέχρι γκρι. Ύστερα από κύηση ενός έτους γεννά ένα γαϊδουράκι. Το νύχι του είναι σπλήη.

Το άλογο

Το άλογο είναι φυτοφάγο, μεγαλόσωμο, περιήφανο ζώο. Είναι και αυτό από τα πρώτα ζώα που εξημέρωσε ο άνθρωπος και από τα πιο χρήσιμα σε πόλεμο και σε ειρήνη. Στο φορτίο, στο αλέτρι, στο κάρρο. Είναι το πιο λεβέντικο ζώο και από τα πιο έξυπνα που εκμεταλλεύεται ο άνθρωπος. Το θηλυκό, που το λέμε φοράδα, γεννά ύστερα από κύηση περίπου 12 μηνών και κάνει συνήθως ένα άλογάκι, σπάνια κάνει δύο. Έχει ύψος γύρω στο 1,50 μ. και μήκος γύρω στα δύο μ. Έχει αναπτυγμένη χαιτή και φουντωτή ουρά. Το χρώμα του ποικίλει από καφετί μέχρι ασπριδερό. Το κρέας του δε συνηθίζεται στην Ελλάδα, μα αλλού το τρώνε. Πριν εκτοπιστεί από το αυτοκίνητο ήτανε η ζωική μερσεντές. Ο καρπός της διασταύρωσής του με το γάιδαρο είναι το μουλάρι.

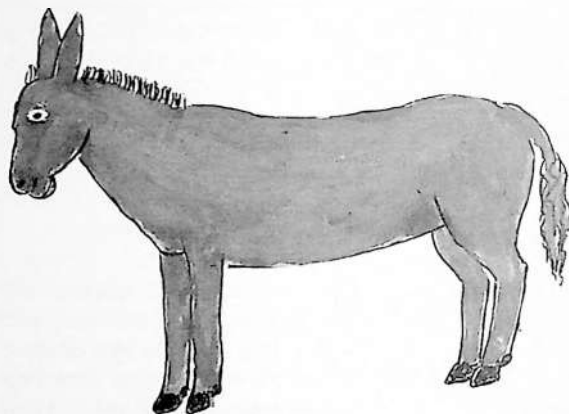
Το Άλογο

Ο Γάιδaros

Το Μουλάρι

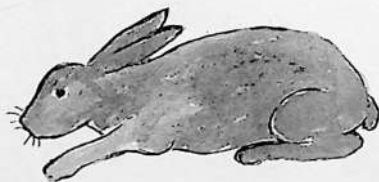
Από τη διασταύρωση της φοράδας με γάιδαρο ή του αλόγου με θηλυκό γάιδαρο γεννιέται το μουλάρι. Είναι και αυτό, όπως οι γονείς του φυτοφάγο, μεγαλόσωμο και χρήσιμο ζώο. Είναι πιο ικανό να βαδίζει σε ανώμαλο δρόμο από το άλογο και αντέχει πολύ περισσότερο από τον γάιδαρο. Έχει μεγάλα αυτιά και στην ουρά και τη χαιτή μοιάζει περισσότερο με το γάιδαρο. Είναι πιο κοντό από το άλογο και πιο ψηλό από το γάιδαρο.

Ο Κόνικλος, κουνέλι

Είναι τρωκτικό φυτοφάγο, θηλαστικό. Σε άγρια κατάσταση είναι νυχτόβιο και ζούνε σε υπόγειες φωλιές πολλά μαζί. Αντίθετα από τον συγγενή τους το μοναχικό λαγό, αυτά είναι κοινωνικά ζώα.

Το ήμερο μπορεί να έχει χρώμα μαύρο, άσπρο, γκρι ή παρδαλό. Έχει μήκος γύρω στα 50 εκ. Το κουνέλι είναι γονιμότατο ζώο. Το θηλυκό ύστερα από ένα μήνα κύηση μπορεί να γεννήσει και πάνω από δέκα κουνελάκια και μπορεί να γεννήσει 3-4 φορές μέσα σε ένα χρόνο. Το κρέας του είναι νοστιμότατο.

Ο Χοίρος

Είναι θηλαστικό, παμφάγο, αρτιοδάχτυλο ζώο που ανήκει στην οικογένεια των Σειδών. Πρόγονος του ήμερου χαιρού είναι ο αγριόχοιρος που ακόμα ζει στα διάφορα δάση. Ο χοίρος που είχαμε στην Κρήτη μέχρι πριν λίγες δεκαετίες ήτανε πιο στενός συγγενής με τους αγριόχοιρους παρά με τις ράτσες που έχουμε τώρα. Είχε μακριά μούρη, είχε μεγάλες τρίχες, ήτανε πιο ανεπτυγμένο το εμπρός μέρος του σώματός του είχε όρθια μικρά αυτιά και κυρίαρχο χρώμα είχε το μαύρο. Ολόσπρο χοίρο δεν θυμάμαι παλιά. Σπάνια καστανός και κάπου - κάπου άσπρο ένα μέρος από το σώμα του. Ο θηλυκός χοίρος ύστερα από κύηση 4 μηνών γεννά γύρω στα 10 γουρουνάκια. Εκείνη η παλιά ράτσα μπορούσε να δώσει γύρω στα 100 κιλά κρέας. Συχνά τους προσέβαλε η τριχινίαση (που εμείς τη λέγαμε «χάλαζη»). Εγέμιζε το κρέας τους φουσκάλιτσες άσπρες και άμα προχωρούσε πολύ μπορούσε να φοφίσει. Ήτανε μεταδοτική για τον άνθρωπο. Δεν ξέρω αν αυτό οφείλετο στη ράτσα ή στον τρόπο της τότε τροφοδοσίας τους. Τώρα και δεκαετίες δεν άκουσα να παρουσιαστεί τριχινίαση.

Έχουνε άριστη ικανότητα για να προσανατολίζονται. Αν το γουρουνάκι το έβαζες σε ένα σακί και το πήγαινες σε άλλο χωριό επροσανατολιζέτο και εγύριζε στο πρώτο αφεντικό του. Είναι εκοκαφέας με τη μύτη του για να βρίσκει ρίζες να τις τρώει...

Η γουρούνα «αγκρόφα».

Ο κάπρος

Ο Σκύλος (το κουτάβι το λέμε «κουλούκι»)

Είναι από τα αρχαιότερα ζώα που εξημέρωσε ο άνθρωπος. Είναι το πιο πιστό ζώο στο αφεντικό του. Είναι σαρκοφάγο θηλαστικό. Με την ουρά του ο σκύλος που είχαμε από παλιά στην Κρήτη φτάνει πάνω από ένα μέτρο και στο ύψος πάνω από 40 εκ. Είναι ένα από τα πιο έξυπνα ζώα του πλανήτη. Έχει αναπτυγμένες όλες τις αισθήσεις, ιδιαίτερα την ακοή και την όσφρηση και είναι από τα ταχύτερα ζώα. Εύκολα προσαρμόζεται στις ανάγκες του αφεντικού του. Κάποτε ένας άντρας που είχε διαφορές με άλλους, άμα πήγαινε κάπου νύχτα, ο σκύλος είχε μπει στο νόημα και προχωρούσε μπροστά 200-300 μ. και αν αντιλαμβανότανε την ύπαρξη ανθρώπων δεν εγόβγιζε μα γύριζε πίσω και τριβότανε στο αφεντικό του και έκανε σιγανά: «ηφ, ήφ». Η σκύλα γεννά ύστερα από κύηση 65 μερών και κάνει γύρω στα 4 κουταβάκια. Ο σκύλος μπορεί να έχει την ειδικότητα του κυνηγόσκυλου, του μαντρόσκυλου ή του φύλακα. Εκδηλώνει τη χαρά του κοινωνώντας την ουρά του και εκδηλώνει τη συγγνώμη του όταν τον μαλώσαμε βάζοντας την ουρά στα σκέλια! Όταν τον δέρνει το αφεντικό του κλαίει μα δεν αντιδρά.

Ο σκύλος έχει αχρωματοψία.

Ο Γάτης

Ο γάτης είναι θηλαστικό ζώο της οικογένειας των αιλουροειδών. Είναι σαρκοφάγο, έξυπνο ζώο, αγαπά τα χάρδια μα παρεξηγά εύκολα. Στο σπίτι είναι «καλωπιστικό» ζώο. Έχει «οικογενειακά» με τους ποντικούς και τώρα που ταιΐζεται τους σκοτώνει μα δεν τους τρώει. Τότε που πεινούσανε και οι άνθρωποι, πεινούσανε και οι γάτες και τους ποντικούς τους κυνηγούσε για να καλμάρει την πείνα του. Το χρώμα του μπορεί να είναι μαύρο, άσπρο, κόκκινο ή παρδαλό. Συχνά έχει κάθετες ραβδώσεις διαφορετικού χρώματος. Η γάτα γεννά ύστερα από κύηση 65 ημερών γύρω στα 4 γατάκια. Το μήκος του σώματός της με την ουρά φτάνει γύρω στα 70 εκ. Το κεφάλι της στρογγυλό. Τα αυτιάκια της μικρά μυτερά. Τα πόδια της κοντά. Το σώμα της ελαστικό και ευκίνητο, τα νύχια της γαμψά, μεγάλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΤΑ ΠΤΗΝΑ

Τα πτηνά ανήκουν στην τάξη των σπονδυλωτών. Μα από τα πτηνά τα εμπρόσθια άκρα μετατραπήκανε σε φτερά. Είναι ζώα θερμόαιμα. Το δέρμα τους είναι λεπτό και δεν έχει ιδρωτοποιούς αδένες. Συχνά έχουνε στο κεφάλι και στο λαιμό λοφίο ή λειρί αναπτυγμένο περισσότερο στα αρσενικά. Κατά κανόνα έχουνε ράμφος και κατά κανόνα είναι ωτόκα. (Αν όμως χαρακτηρίσαμε πτηνό τη νυχτερίδα, αυτή είναι θηλαστικό και δεν έχει και ράμφος). Έχουνε πλευρά 4-12 ζεύγη. Στα πόδια έχουνε 4 δάχτυλα. Έχουνε την «προκοιλιά» που αποθηκεύουνε τις τροφές και τον μυϊκό στόμαχο που λέγεται έτσι επειδή έχει χοντρά τοιχώματα. Τα ακουστικά πτερύγια είναι υποτυπώδη. Η όρασή τους είναι οξύτατη. Μερικά είναι ενδημικά και άλλα είναι αποδημητικά. Άλλα είναι σαρκοφάγα άλλα είναι παμφάγα και άλλα φυτοφάγα. Ορισμένα τα έχει εξημερώσει ο άνθρωπος.

ΑΓΡΙΑ ΠΟΥΛΙΑ

Πέρδικα

Είναι μια διαφορετική ποικιλία πέρδικας που ζει στη νότια Ευρώπη, στην Μικρά Ασία, Αραβία κ.α. Είναι ενδημικό πουλί, έχει μήκος 25 - 30 εκ. Είναι πολύ όμορφη και στα φτερά της έχει διάφορους χρωματισμούς με κυρίαρχο το καφέ. Γεννά την άνοιξη 10-12 αβγά και τα επω-

άζει 21 μέρες. Το περπάτημά της είναι ναζιάρικο και το παράστημά της επιβλητικό. Όταν έχει μικρά αν παρουσιαστεί εχθρός, περπατεί στο έδαφος για να απομακρύνει τον κίνδυνο από τα μικρά της, αφού ο εχθρός καταδιώκει αυτήν. Η πέρδικα απειλείται με εξαφάνιση και ήδη έχει εξαφανισθεί από πολλά μέρη της πατρίδας μας που υπήρχε πάντα. Π.χ. δεν υπάρχει πια στους κάμπους των Σφακίων, ενώ υπήρχε για χιλιάδες χρόνια.

Η Μπεκάτσα, σκολόπαξ

Είναι αποδημητικό πουλί. Ζει κυρίως στις βόρειες χώρες.

Ταξιδεύει τη νύχτα. Το χρώμα της είναι σκούρο καφέ μα στην κοιλιά είναι κιτρινόλευκη. Έχει μήκος 28-35 εκ. Έχει πολύ νόστιμο κρέας. Εξημερώνεται εύκολα. Είναι μεγαλύτερη και ωραιότερη η θηλυκή από την αρσενική. Γεννά στις ψυχρές χώρες τον Απρίλιο και κάνει 4 αβγά. Είναι παμφάγο πουλί.

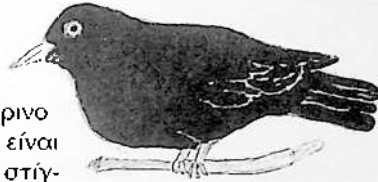
Το Αηδόνι

Ο βασιλιάς των πουλιών σε δύναμη είναι ο αητός μα ο βασιλιάς των πουλιών στο κελαϊδήμα είναι το αηδόνι. Οι μουσικολόγοι λένε ότι έχει 24 στροφές η φωνή του. Το μήκος του φτάνει 17 εκ. Είναι σταχτί, γκριζωπό. Η ουρά του κοκκινίζει λίγο. Το αρσενικό αηδόνι θεωρεί δική του περιοχή το μέρος που είναι κοντά στη φωλιά του και την υπερασπίζεται. Είναι αποδημητικό, ξεχειμωνιάζει στην Αφρική. Την άνοιξη πρωτοέρχεται το αρσενικό μια εβδομάδα από το ταίρι του για να προετοιμάσει τη φωλιά τους. Τρέφεται κυρίως με έντομα. Γεννά 2 φορές το χρόνο από 2 αβγά και τα επωάζει σε 13 μέρες. Ελεύθερο ζει 18 χρόνια. Στο κλουβί ζει πολύ λιγότερο.

Ο Κότσυφας «κοτσυφός»

Ο αρσενικός κότσυφας είναι ολόμαυρος με κίτρινο ράμφος και κίτρινο κύκλο γύρω από τα μάτια. Ο θηλυκός είναι σκούρος με καστανό ράμφος και λίγα στίγματα στο στήθος. Έχει μήκος 25 εκ. Είναι το πρώτο πουλί που φωλιάζει την άνοιξη. Γεννά 5 αβγά και τα επωάζει σε 15 μέρες. Τον Ιούνιο γεννά για δεύτερη φορά. Πιο παλιά ήτανε πολύ συχνότερη, η ευχάριστη παρουσία του. Έχει περιοριστεί πολύ ο αριθμός του. Τρώει σκουλήκια, έντομα και καρπούς.

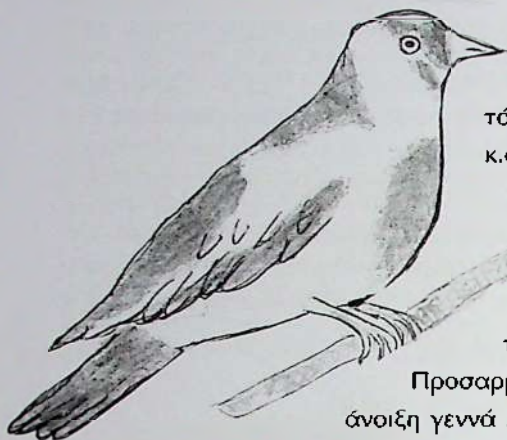

Ο Κούκος

Είναι αποδημητικό πουλί. Έρχεται τέλη Μαρτίου - αρχές Απριλίου. Το θηλυκό γεννά 20-24 αβγά, μα ψάχνει και βρίσκει τις φωλιές άλλων πουλιών και αφήνει από ένα - δύο αβγά πετώντας έξω ανάλογα από τα δικά τους. Οι ξένες μάνες τα επωάζουν και τα ανατρέφουν. Το θηλυκό είναι πολυγαμικό. Το ζευγαράκι δεν ζει για πολύ μαζί. Έχει μήκος 33 εκ. Είναι σταχτί στην πλάτη με υπόλευκο στήθος, με σταχτοκάστανα στίγματα ή ραβδώσεις, εγκάρσιες. Τα βόδια όταν άκουγαν το «Κουκου» αυτού του πουλιού τρέχανε μακριά. Δεν ξέρω γιατί.

Η Καρδερίνα «σιγαρδέλι»

Η καρδερίνα είναι από τα ομορφότερα πουλιά του τόπου μας. Κόκκινο, κίτρινο, μπλε κ.α. χρωματισμούς έχει στα φτερά της. Μήκος έχει 12 εκ. Επειδή το κεφάλι της έχει τρία χρώματα σαν το φέσι των Τούρκων την λένε και «τουρκοπούλι». Περπατά ναζιάρικα.

Προσαρμόζεται εύκολα στο κλουβί. Την άνοιξη γεννά 5-7 αβγά και τα επωάζει σε 14 μέρες, όπου αυτές τις μέρες την διατρέφει ο αρσενικός. Ζευγαρώνει και με το καναρίνι. Τρώει έντομα, σκουλήκια και καρπούς.

Ο Κοκκινολαίμης «κοκκιναμπέτης»

Είναι μικρό πουλάκι πολύχρωμο με κόκκινο στήθος και λαιμό, καστανή ουρά και ασπριδερή κοιλιά. Έχει μήκος 12 εκ. Είναι αποδημητικό και μας έρχεται από το βορρά για να περάσει το χειμώνα εδώ, μερικά όμως προχωρούνε στην Αφρική. Την άνοιξη γεννά 4-6 αβγά.

Η Αλκυόνη

Είναι πολύχρωμο αποδημητικό πουλί. Ζει στην Ευρώπη. Στη χώρα μας έρχεται για διαχείμανση το φθινόπωρο και φεύγει την άνοιξη. Αρέσκεται κοντά σε νερά. Έχει μήκος 16 εκ. Έχει λαμπερά χρώματα. Πάνω γαλαζοπράσινο και κάτω καστανοκόκκινο και λίγη ασπρίλα στο λαιμό. Το αρσενικό έχει δυο μαύρες ταινίες στο στήθος. Γεννά το θηλυκό γύρω στα 7 αυγά και τα επωάζει σε 21 μέρες.

Ο Τσαλαπετεινός «κουκλοπετεινός»

Είναι πολύ όμορφο πουλί με διάφορα χρώματα και σχήματα στο φτέρωμά του. Έχει μήκος 20-30 εκ. Έχει ένα μεγάλο και όμορφο λοφίο στο κεφάλι του. Περπατά με χάρη σαν να θέλει να επιδεικνύει την ομορφιά του. Είναι αποδημητικό πουλί. Γεννά 5-7 αυγά και τα επωάζει σε 16 μέρες. Προσαρμόζεται εύκολα στο κλουβί, είναι παμφάγος. Ο αρσενικός ταιΐζει την θηλυκή όταν επωάζει.

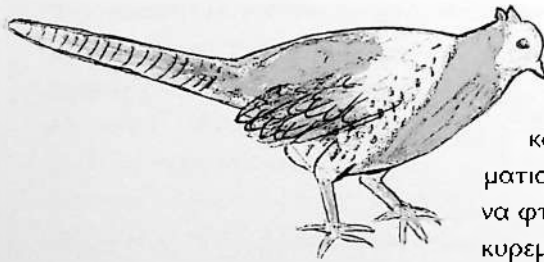

Το χελιδόνι

Το χελιδόνι ανήκει στην οικογένεια των χελιδονιδών. Είναι πολλά είδη. Στον τόπο μας έρχονται δυο-τριών ειδών. Έχει μήκος 33 εκ. το άνοιγμα των φτερών του, ενώ αυτό είναι 20 εκ. Έχει μαύρα φτερά και άσπρη κοιλιά. Γεννά 4-6 αβγά και τα επωάζει γύρω στις 12 μέρες. Κάνουν δυο φωλιές και γεννούν δυο φορές το χρόνο. Είναι αποδημητικά πουλιά. Τρέχουν με ταχύτητα 150 χλμ. την ώρα. Τρώνε έντομα σε μια μέρα τρεις φορές όσο είναι το βάρος τους. Μπορεί να πετάξει και με ταχύτητα 200 χλμ. την ώρα και μπορεί να πετά 14 ώρες την ημέρα.

Ο Φασιανός

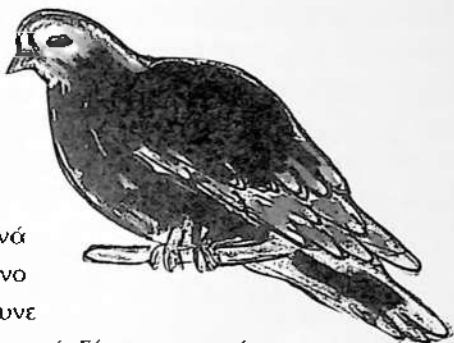

Ανήκει στην οικογένεια των Φασιανιδών. Είναι πολύ όμορφο πουλί. Έχει κοκκινοκιτρινοπράσινους χρωματισμούς. Το μήκος του μπορεί να φτάσει τα 80 εκ. Σε κακονοικοκυρεμένη φωλιά γεννά το θηλυκό

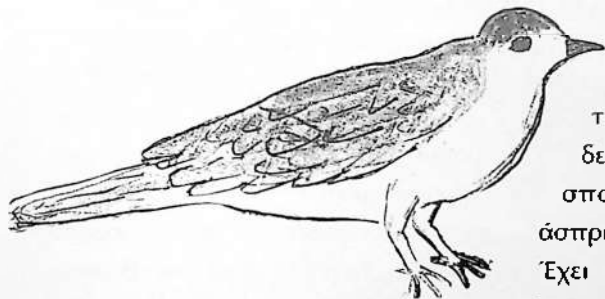
10-15 αβγά και τα επωάζει σε 25 μέρες. Είναι καλός στο τρέξιμο και μέτριος στο πέταμα. Έχει νόστιμο κρέας. Κυνηγά τα ερπετά, τρώει και καρπούς.

Το Τρυγόνι

Είναι πουλί της οικογενείας των Περιστεριδών. Είναι αποδημητικό. Έχει μήκος 30 εκ. και άνοιγμα φτερών 50 εκ. Έχει χρώμα γκρι, ζει στην Ευρώπη, στην Ασία και την Αφρική. Γεννά κάποτε και δυο φορές το χρόνο από δυο αβγά και τα επωάζουνε εναλλάξ το θηλυκό και το αρσενικό. Είναι αγαπημένο ζευγάρι, μονογαμικό, και άμα χάσουνε το ταίρι τους μένουνε στη χηρεία και δεν θέλουνε άλλο ταίρι. Τρώει ερπετά, σκουλήκια και σπόρους.

Η σουσουράδα

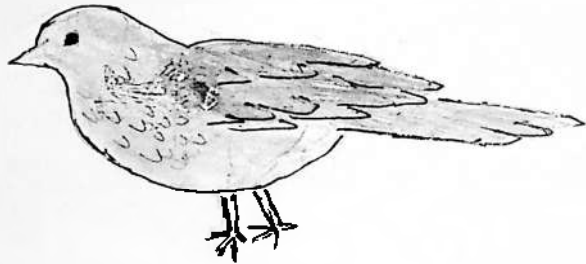

Το πρώτο που έχω να πω και για τη σουσουράδα είναι ότι δεν τη βλέπω πια παρά σπανίως. Άσπρα φτερά, άσπρη κοιλιά, σκούρο λαιμό. Έχει μήκος περίπου 18 εκ. Συνέχεια κουνά την ουρά της

και αυτό της έδωσε το όνομα. Τρέφεται με σκουλήκια και σποράκια. Γεννά το θηλυκό 3-7 αβγά. Είναι κάπου-κάπου αποδημητικό. Όχι πάντα.

Ο Σπουργίτης

Είναι μόνιμος κάτοικος του τόπου μας. Έχει γκριζο χρώμα. Είναι εξοικειωμένος με την παρουσία του ανθρώπου. Ζευγαρώνει την άνοιξη. Κάνει 4-6 αβγά και τα επωάζουνε εναλλάξ και οι δυο γονείς για 12-14 μέρες. Το μήκος του είναι 14 εκ. Τρώει σκουλήκια και σπόρους. Επειδή τον έχουμε μόνιμα στην Κρήτη του λένε: «Δε μισεύω από την Κρήτη αν με λένε και κοπρίτη». Μπορεί να γεννήσουνε 3-4 φορές το καλοκαίρι.

Η Τσίγλα, κίχλη

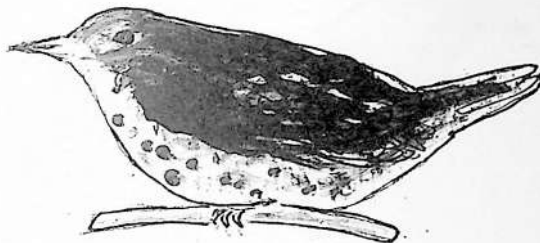

Αποδημητικό πουλί που τα τελευταία χρόνια σπάνια μπορούμε να το δούμε, γιατί το κυνηγούμε συστηματικά, ειδικά οι μικροκυνηγοί που δεν βγαίνουνε σε πιο σοβαρό κυνήγι. Έρχεται από τις βόρειες χώρες και κάνει στον τόπο μας τους

πιο ψυχρούς μήνες, ενώ συχνά προχωρά και στην Αφρική για διαχείμανση. Έχει χρώμα σταχτί προς το καστανό ενώ στο στήθος είναι κιτρινωπή. Το μήκος της είναι 25 εκ. Γεννά 4-6 αβγά και τα επωάζουνε εναλλάξ και οι δυο γονείς.

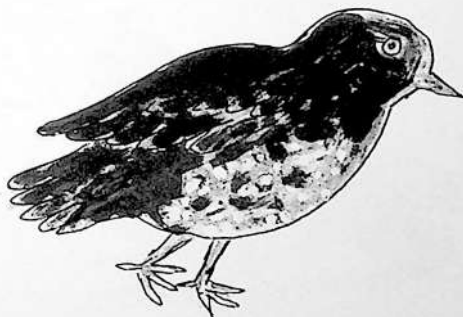
Ο Τρυποφράχτης «τρυπαλίτης»

Είναι πολύ μικρό πουλάκι. Μόλις 5-6 εκ. Το θηλυκό γεννά δυο φορές το χρόνο από 5-8 αβγά και τα επωάζει σε 14 μέρες. Στον τόπο μας είναι μόνιμος κάτοικος, στις βορειότερες χώρες πηγαίνει μόνο το καλοκαίρι. Προσαρμόζεται εύκολα στο κλουβί. Τρώει σκουλήκια και σποράκια.

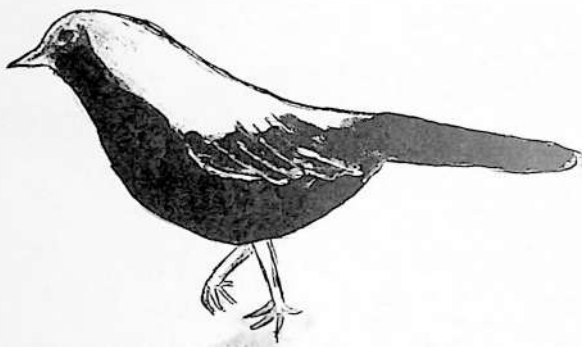
Το Ψαρόνι

Το ψαρόνι ανήκει στην οικογένεια των στουρνιδών. Το μήκος του είναι 20-25 εκ. Το χρώμα του είναι σκούρο με άσπρες βούλες στην κοιλιά. Ζει στην Ευρώπη και την Ασία. Είναι αποδημητικό πουλί. Το θηλυκό γεννά 4-6 αβγά και τα επωάζει σε 14 μέρες. Το κρέας του είναι πολύ νόστιμο.

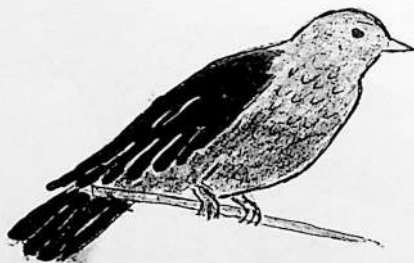
Η Κίσσα

Είναι αποδημητικό πουλί. Αρέσκεται να ζει στα καστανοδάση. Ανήκει στην οικογένεια των Κορακιδιών. Έχει μήκος 40 εκ. με την ουρά της. Έχει μαύρο φτέρωμα και μόνο η ράχη της είναι γκριζα. Είναι παμφάγο ζώο και του αρέσει να φωλιάζει κοντά σε νερά.

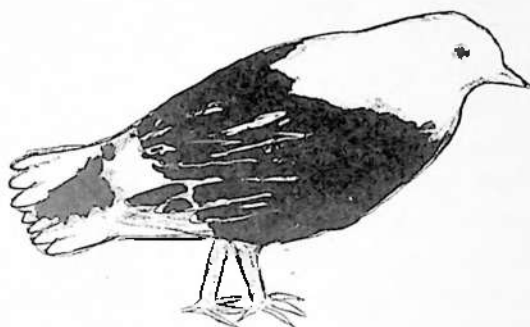
Ο Μυγοχάφτης

Αποδημητικό πουλί που σταματά στον τόπο μας τέλη Μαρτίου - αρχές Ιουνίου και τέλη Αυγούστου - τέλη Οκτωβρίου. Έχει μήκος 14 εκ. Το θηλυκό γεννά 4-5 αβγά που τα επωάζουνε εναλλάξ και οι δύο γονείς για δυο εβδομάδες. Είναι κυρίως εντομοφάγος.

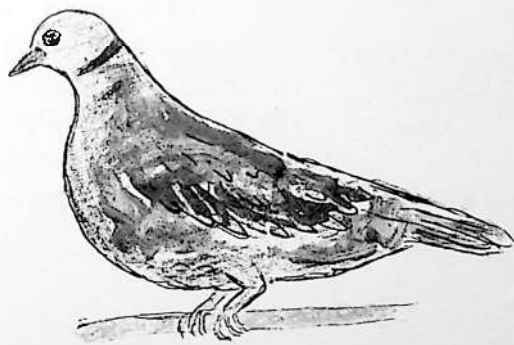
Ο Συκοφάγος

Είναι αποδημητικό πουλί, πολύ όμορφο με κίτρινο το κεφάλι του και ένα μέρος από το σώμα του και την ουρά του και το υπόλοιπο φτέρωμα είναι σκούρο. Αγαπά τα φρούτα και προτιμά τα σύκα τρώει και σκουλήκια.

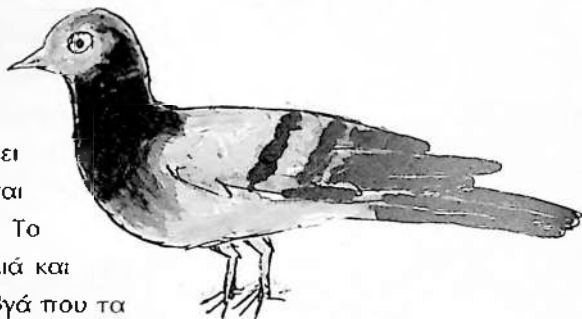
Η Δεκαοχτούρα

Είναι αποδημητικό πουλί μα στον τόπο μας έγινε ενδημικό. Ανήκει στην οικογένεια των Περιστεριδών. Μοιάζει με το αγριοπερίπτερο και με το τρυγόνι. Το μήκος του είναι 30 εκ. Το άνοιγμα των φτερών 50 εκ. Τρώει κυρίως σπόρους και φύλλα φυτών. Έχει χρώμα γκρι. Έχει ένα μαύρο σημάδακι στο λαιμό.

Το Περιστερί

Έχει μήκος γύρω στα 30 εκ. Σε άγρια κατάσταση έχει γκρι χρώμα το ήμερο έχει και άσπρο, που θεωρείται σύμβολο της ειρήνης. Το αρσενικό χτίζει τη φωλιά και το θηλυκό γεννά δυο αβγά που τα κλωσσουνε εναλλάξ. Τρώει καρπούς και έντομα. Τα μικρά του, τα «πιτσουνάκια» τα ταιίζει με τροφή που βγάζει από στομάχι του σαν κρέμα όταν είναι πολύ μικρά. Το έχει εξημερώσει ο άνθρωπος από τα προϊστορικά χρόνια. Ζει 10 χρόνια. Μπορεί να γεννήσει δεύτερη ή και τρίτη φορά τον ίδιο χρόνο. Όσο μακριά και αν το πάμε αυτό ξαναγυρίζει στον τόπο του. Όταν ιδρύσανε στην Κρήτη επί Ενετών την Δημοκρατία του Αγ. Τίτου όταν επεκράτησαν οι Ενετοί, έστειλαν το μήνυμα με περιστέρια στη Βενετία.

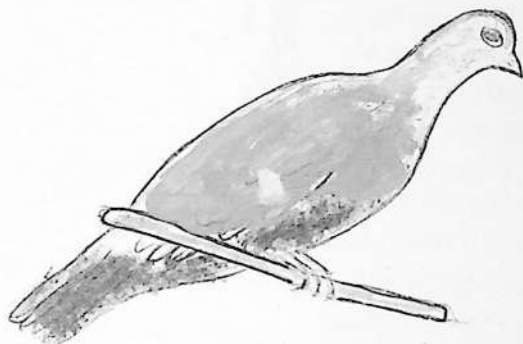
Το Ορτύκι

Αποδημητικό πουλί. Έχει μήκος 20 εκ. Ζει σε υψόμετρο κάτω των 2.000 μ. Τρέφεται με σπόρους, έντομα και σκουλήκια. Το θηλυκό γεννά τον Αύγουστο 8-12 αβγά και τα επωάζει 18 μέρες. Μπορεί να γεννήσει δυο φορές το χρόνο. Έχει νόστιμο κρέας. Ανήκει στην οικογένεια των περιστεριδών.

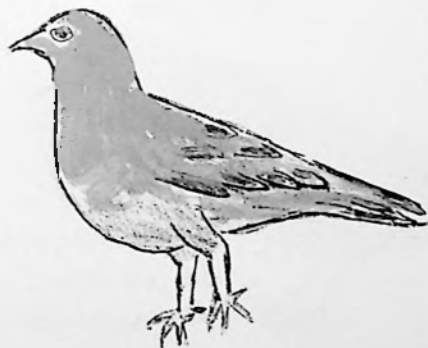
Η Φάσα

Αρέσκεται να φωλιάζει σε καστανοδάση και σε υψόμετρα. Έχει μήκος 40 εκ. Ανοιγμα φτερών 75 εκ. Είναι μεγαλύτερη από το περιστέρρι. Έχει ασπριδερό λαιμό. Είναι κυρίως φυτοφάγο ζώο.

Η Σταρίθρα

Αποδημητικό πουλί. Έρχεται στον τόπο μας τέλη Φεβρουαρίου - τέλη Μαρτίου και τον Οκτώβριο. Μερικά από αυτά ξεχειμωνιάζουν στην Κρήτη. Έχει μήκος 14 εκ. Ασπριδερή κοιλιά. Τρώει σποράκια και έντομα. Φωλιάζει στο έδαφος σε θάμνους. Όταν ζευγαρώνουνε αλλάζουν συμπεριφορά, μα και εξωτερικά γνωρίσματα.

Ο Γερανός

Είναι ένα αποδημητικό πουλί μονογαμικό. Φωλιάζει σε τόπους που έχουν νερό. Κάνει 2-3 αβγά το θηλυκό και τα κλωσσούνε εναλλάξ και οι δυο γονείς. Τα μικρά όταν γίνουμε δύο μηνών πετούν άνετα. Όταν ταξιδεύουν πετούν πολύ ψηλά. Ένας είναι ο οδηγός και τον ακολουθούν οι άλλοι σε σχήμα αμβλίας γωνίας, ενώ φωνάζουν συνέχεια. Μέχρι πριν 30 χρόνια είχανε αεροδιάδρομο πάνω από τα Σφακιά. Τώρα, ίσως ο βióτοπος της ομάδας αυτής εκαταστράφηκε και άλλαξε τον τόπο και τρόπο ζωής. Έχει ύψος 1,5 μ. άνοιγμα φτερών γύρω στα 3 μ. Χρώμα γκρι. Είναι κυρίως φυτοφάγο, μα τρώει και φίδια και ποντικούς. Στο κεφάλι έχει μια φούντα από μεταξωτά φτερά.

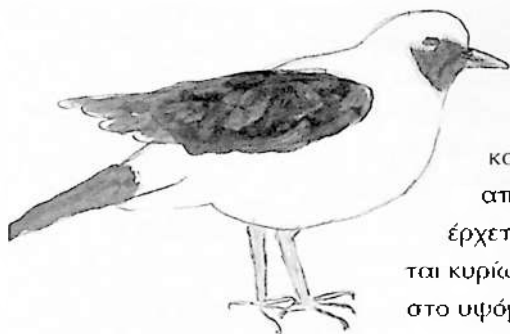

Η Κάργια

Έχει μήκος γύρω στα 32 εκ. Άνοιγμα φτερών 64-73 εκ. Έχει σκούρο χρώμα. Είναι ενδημικό πουλί της Κρήτης με όχι μεγάλη παρουσία. Τρώει έντομα, σκουλήκια, ερπετά και αυγά άλλων πουλιών.

Ο Ασπροπετροκλής, Ατζόκωλος

Έχει μήκος γύρω στα 14 εκ. Έχει καφετί φτερά, λαιμό, μάγουλα και άκρη της ουράς. Είναι αποδημητικό πουλί και μας έρχεται το καλοκαίρι μόνο. Τρέφεται κυρίως με έντομα. Δεν αρέσκεται στο υψόμετρο.

Η Καλιακούδα *Pyrrhocorax*

Η Καλιακούδα έχει μήκος γύρω στα 40 εκ. και άνοιγμα φτερών γύρω στα 75 εκ. Έχει κόκκινο ράμφος και κόκκινα πόδια. Είναι ενδημικό πουλί στον τόπο μας. Ζει σε υψόμετρο. Φωνάζουνε φλύαρα και ενοχλητικά. Στα Λατερούσια είναι περί τα 150 άτομα και περισσότερες στον Κόφινα. Πρέπει να ζούνε και στα Λευκά Όρη μερικές γιατί χαμηλώνουνε κάπου-κάπου μέχρι τα ψηλά χωριά της επαρχίας. Το χρώμα της είναι μαύρο. Τρώει έντομα και σκουλήκια.

ΗΜΕΡΑ ΠΤΗΝΑ

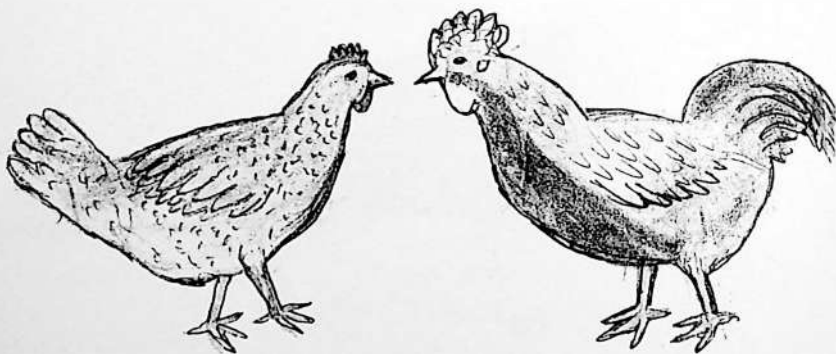
Από την προϊστορία ο άνθρωπος είχε εξημερώσει κάποια πτηνά. Σήμερα η πτηνοτροφία αποτελεί μια σημαντική πλουτοπαραγωγική πηγή του ανθρώπου και απασχολεί αρκετούς εργαζόμενους.

Τα αξιόλογα πτηνά που εκμεταλλεύεται ο άνθρωπος στον τόπο μας είναι, πρώτα-πρώτα οι όρνιθες και ακολουθούν οι διάνοι, οι πάπιες και οι χήνες. Τα περιστέρια, και αν σε ζούνε σε περισσότερώνες κοντά στον άνθρωπο εξακολουθούν να είναι ημιάγρια.

Η κότα «όρθα», ο κόκορας «κούκλης»

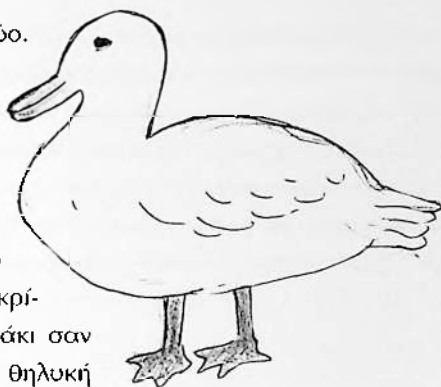
Η κότα δίνει το υγιεινό και νόστιμο κρέας της και τα νόστιμα και θρεπτικά αυγά της, που μπορεί να φτάσει και 270 αυγά τον χρόνο. Το μήκος της κότας μπορεί να ξεπεράσει τα 40 εκ. ενώ του κόκορα τα 50 εκ. Το βάρος της κότας φτάνει κοντά στα 3 κιλά ενώ του κόκορα τα 4. Ο κόκορας είναι το ισχυρό, μα και το ωραίο φύλο στην ορνιθοκοινωνία.

Πιο παλιά έβαζαν οι νοικοκυρές τις κλώσσες (κλωσσούδες) και βγάζανε τα πουλιά. Γύρω στα 12 αυγά και τα επώαζε σε 21 μέρες. Τώρα τα βγάζουνε σε εκκολαπτικές μηχανές κατά εκατοντάδες ή και χιλιάδες μαζεμένα. Η κότα είναι παμφάγο ζώο. Ακόμα άμα φοκρήσει καμιά στο κοτέτσι οι άλλες την τρώνε. Οι κότες, και ιδιαίτερα τα πουλιά τους, δεν θέλουνε ακραίες θερμοκρασίες.

Η Πάπια

Η πάπια είναι παμφάγο ζώο. Της αρέσει η καθαριότητα. Έστω θα βρει ένα σύκο χάρω πατημένο με χώματα, θα το πάρει στο στόμα της και θα πάει στο νερό να το πλύνει και μετά θα το φάει. Είναι άσχημο ζώο και για τον λόγο αυτό συγκρίνουμε το παπάκι με το περδικάκι σαν τις δυο ακραίες εμφανίσεις. Η θηλυκή γεννά 10 αβγά. Τα επωάζει σε 28 μέρες. Είναι υδρόβιο πτηνό.

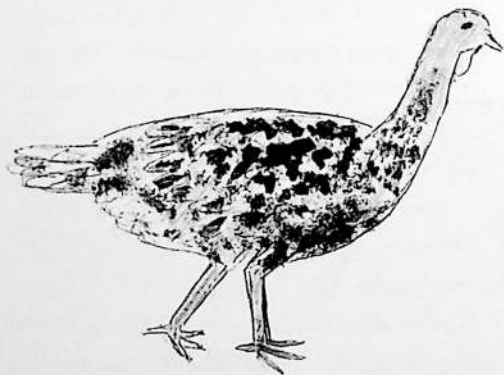
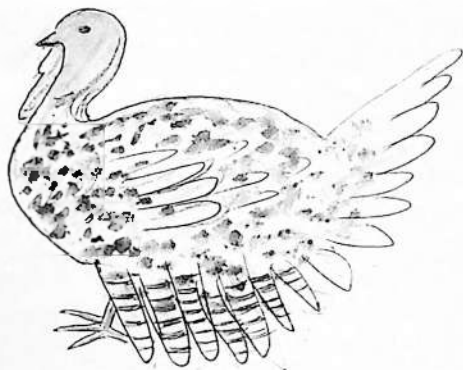
Η Χήνα

Είναι ένα μεγάλο πουλί που φτάνει σε μήκος το ένα μέτρο και σε βάρος μπορεί να περάσει τα 15 κιλά. Δίνει στον άνθρωπο το κρέας της και το αβγό της. Όταν αισθάνεται κίνδυνο φωνάζει δυνατά και στην πράξη είναι ένας φύλακας του σπιτιού που είναι κοντά. Είναι περισσότερο καρποφάγο ζώο μα τρώει και μικρά ζώα. Τα μικρά τους τα φροντίζουν και οι δυο γονείς. Μπορεί να ζήσει 20 χρόνια. Είναι υδρόβιο πτηνό.

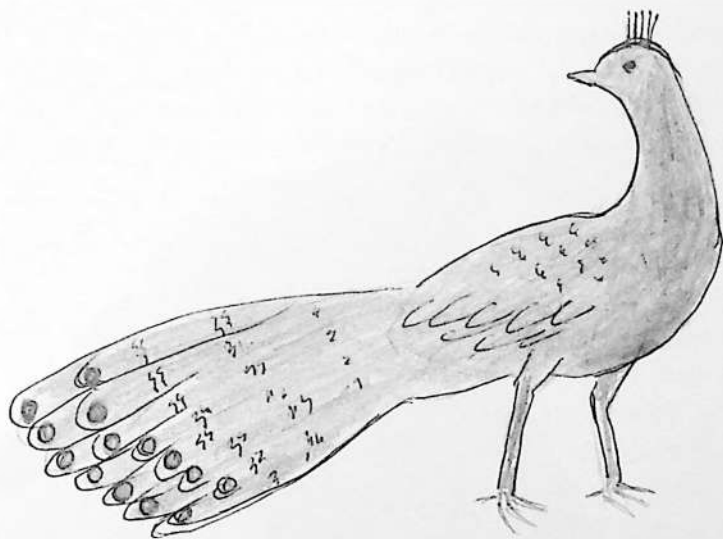
Η Γαλοπούλα, διάνος

Η γαλοπούλα, που την λέμε και διάνα, μας ήρθε από τη Βόρειο Αμερική κατά τον δέκατο πέμπτο αιώνα όπου την είχαν εξημερώσει οι Αζτέκοι. Ακόμα ζούνε εκεί και σε άγρια κατάσταση. Δίνει στον άνθρωπο το κρέας της και τα αυγά της. Μπορεί να φτάσει το μήκος της κοντά στο ένα μέτρο και το βάρος της μέχρι και 18 κιλά. Το χρώμα της είναι μαυριδερό με άσπρα στίγματα. Είναι παμφάγο ζώο μα πιο πολύ συντηρείται με καρπούς. Γεννά 10-15 αυγά και τα επωάζει σε 28 μέρες.

Το Παγώνι

Το παγώνι μας ήρθε από τις Ινδίες. Ανήκει στην οικογένεια των Φασιανιδών. Το αρσενικό με την ουρά του μπορεί να ξεπεράσει τα δύο μέτρα σε μήκος και έχει πλουσιότερο και ωραιότερο φτέρωμα από το θηλυκό. Έχουν τα φτερά του (ιδιαίτερα αυτά της ουράς) γαλάζιες, πράσινες, κίτρινες, κ.α. αποχρώσεις. Τα θηλυκά έχουν καστανογκρίζο χρώμα με σκούρες λωρίδες. Τα φτερά του είναι κοντά σε σχέση με το σώμα του και δεν πετά για πολύ. Τρώει βλαστούς και καρπούς των φυτών και μικρά ζώα. Το θηλυκό γεννά 8-20 αβγά και τα επωάζει σε 23 μέρες. Είναι το ωραιότερο πουλί.

ΑΡΠΑΚΤΙΚΑ ΠΟΥΛΙΑ

Σε ανησυχητικό βαθμό έχει περιοριστεί η παρουσία των αρπακτικών πουλιών στο διάστημα που εγώ θυμούμαι τον κόσμο. Αυτό είναι μια φανερή πραγματικότητα. Παλιότερα τα βλέπαμε κατά πολλές δεκάδες με τώρα σπάνια να φανεί κανένα.

Από τα 290 είδη αρπακτικών πουλιών έχομε στην Ελλάδα τα 27.

Χρυσαιτός, «Βιτσίλα» *Aquila Chrysaetus*.

Είναι είδος αετού. Πολύ δυνατό πουλί. Πετά και σε 5.000 μ. ύψος το μάτι του είναι 100 φορές δυνατότερο από του ανθρώπου. Το μήκος του είναι 70-80 εκ. και το άνοιγμα των φτερών του πλησιάζει τα 2,30 εκ. Έχει καστανόμαυρο χρώμα και ράμφος κυρτό και νύχια γαμψά. Όταν πεινά επιτίθεται και σε μεγάλα ζώα. Αρπά τα αρνιά και τα ρίκια όπου τα σηκώνει στα νύχια του και φεύγει. Το βάρος του είναι κάτω από 10 κιλά, μα σηκώνει και μεταφέρει μέχρι 7 κιλά βάρος. Γεννά 2-3 αβγά και τα επωάζει το θηλυκό 40-45 μέρες. Δεν τρώει θράσια. Είναι μονογαμικό πουλί και ζευγαρώνει για ισόβια. Τη φωλιά του τη φτιάχνει στα γκρεμνά.

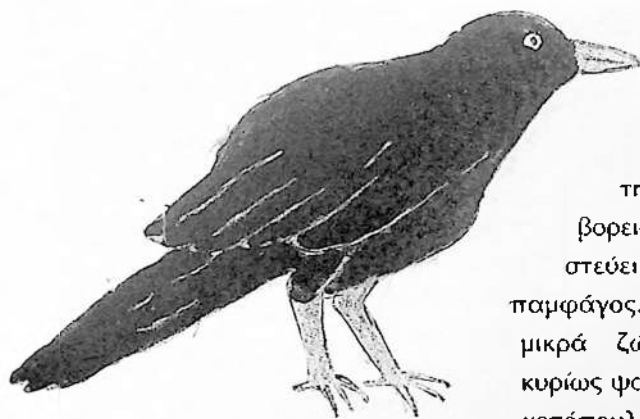

Η Κουρούνα

Ανήκει στην οικογένεια των κορακιδών. Ζει στις εύκρατες ζώνες της Ευρασίας. Τρέφεται με καρπούς, έντομα, μικρά ζώα και ψοφίμια. Έχει μήκος 45 εκ. και άνοιγμα φτερών 1 μ. κοντά. Έχει μαύρα φτερά και ουρά, και γκριζό το υπόλοιπο φτέρωμα. Υπάρχει και μια ποικιλία ολόμαυρη.

Ο Κόρακας

Ανήκει στην οικογένεια των κορακιδών. Ζει στην εύκρατον ζώνη της Ευρασίας. Από τα βορειότερα μέρη μεταναστεύει στην Αφρική. Είναι παμφάγος. Τρώει καρπούς, μικρά ζώα, σκουλήκια και κυρίως ψοφίμια. Ορμά και στα κοτόπουλα. Το μήκος του είναι

45 εκ. περίπου. Είναι κατάμαυρος, στρουθιόμορφος. Ζει πάρα πολλά χρόνια. Γεννά λίγα αβγά το θηλυκό. Άμα ανακαλύψουν κανένα ετοιμοθάνατο ζώο του βγάζουνε πρώτα τα μάτια και στη συνέχεια αρχίζουνε να το τρώνε πριν να ψοφήσει.

Ο Κοκκαλός *Gypaetus barbatus*

Είναι και αυτός είδος αετού. Όπως λέει και το όνομά του προτιμά τα κόκκαλα. Τα βγάζει ψηλά, μετά τα ρίχνει για να σπάσουν και μετά κατεβαίνει και τρώει το μεδούλι, μα καταπίνει και τα κόκκαλα. Τρέφεται από κόκκαλα και θράσσια. Έχει γενάκι.

Όρνιο «καναβός» *Gyps Fulvus*

Είναι είδος αετού. Προστατεύεται από την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και από το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης γιατί απειλείται από εξαφάνιση. Ζει από ψοφίμια κυρίως. Άμα φάει πολύ δυσκολεύεται να απογειωθεί. Λένε ότι αντιλαμβάνεται τη μυρωδιά από πολλά χλμ. Έχει 12 φτερά κατάλληλα για πένα στους οργανοπαίχτες και πιο παλιά τον σκοτώνανε και για τα φτερά του αυτά. Έχει μήκος κοντά στο 1μ. και άνοιγμα φτερών 3 μ. Το χρώμα του είναι ανοιχτό καφέ και ο λαιμός του δεν έχει φτέρωμα. Άμα βρουνε οι καναβοί ετοιμοθάνατο ζώο στέκονται κοντά και το περιμένουν να ψοφήσει. Μπορεί να ζήσει 15- 20 μέρες χωρίς φαί και νερό.

Ο Πετρίτης

Ο πετρίτης είναι είδος γερακιού. Είναι λίγο μεγαλύτερος. Όταν κάνει επίθεση καθέτου εφορμήσεως στη λεία του πετά με ταχύτητα 300 χλμ. την ώρα. Τρέφεται με μικρότερα πουλιά μα και με ερπετά και μικρά θηλαστικά. Το θηλυκό γεννά 3-5 αυγά και τα κλωσά σε ένα μήνα. Το αρσενικό τροφοδοτεί τη συντρόφισσά του όταν κλωσά μα και τα μικρά άμα βγούνε από το αυγό. Είναι πιστό ισόβιο ζευγάρι. Το λένε και «σαΐνι». Ζει 25 χρόνια.

Η Κουκουβάγια «σκλώπα»

Είναι νυκτόβιο αρπακτικό πουλί της οικογενείας των Στριγκιδών. Είναι ενδημικό στις θερμές χώρες και αποδημητικό στις ψυχρές. Το μήκος του είναι 22 εκ. Το χρώμα του γκριζοπράσινο, ανοιχτότερο στην κοιλιά. Έχει ασπριδερές κηλίδες. Τρώει ποντίκια, ερπετά και έντομα. Ο αρσενικός όχι μόνο όταν επωάζει η θηλυκή την ταΐζει, μα και άμα βγούνε τα μικρά, ταΐζει και αυτά και τη μάνα τους που κάθεται και τα βλέπει. Συχνά βγάζει από τις φωλιές τους άλλα πουλιά και φωλεύει αυτή.

Ο Μπούφος

Νυκτόβιο πουλί της οικογενείας των Γλαυκομόρφων. Τα πόδια του έχουν φτέρωμα. Στο κεφάλι έχει λοφίο από φτερά. Ζει σε μέρος της Ευρώπης, μέρος της Ασίας και μέρος της Αφρικής. Την άνοιξη γεννά το θηλυκό 4-5 αυγά και τα επωάζει σε 3 εβδομάδες.

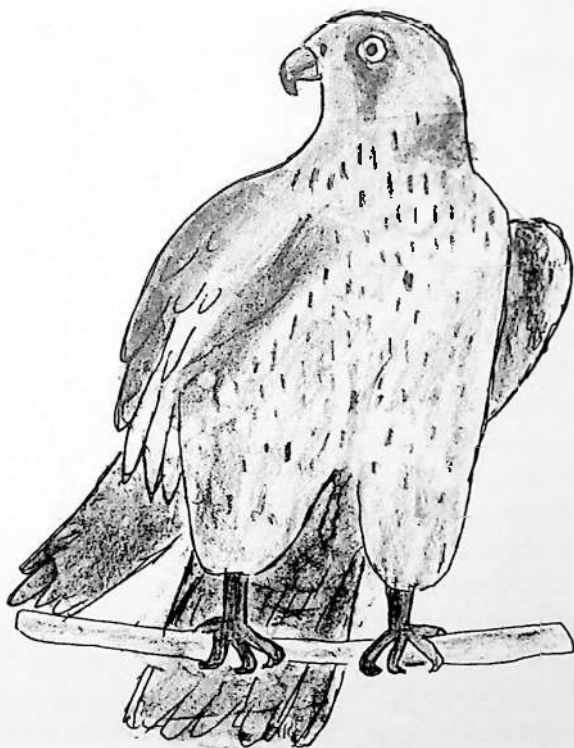
Ο Γκιώνης

Είναι νυκτόβιο πουλί, συγγενής της κουκουβάγιας. Έχει μήκος 20 εκ. και το χρώμα του είναι καστανό προς το κίτρινο. Έχει μεγάλα μάτια με στρογγυλό κύκλο και στο κεφάλι του έχει λοφίο από φτερά. Ζει στην Ν. Ευρώπη, κεντροδυτική Ασία και Β. Αφρική. Τρώει έντομα και άλλα μικρά ζώα. Είναι αρπακτικό πουλί.

Το Γεράκι

Είναι αρπακτικό, δυνατό πουλί με οξύτατη όραση. Προσαρμόζεται και κοντά στον άνθρωπο. Το μήκος του φτάνει τα 50-60 εκ. Έχει μεγάλο κεφάλι, χοντρό λαιμό, γαμψά νύχια και κυρτό ράμφος. Το χρώμα του είναι γκριζο, λίγο κοκκινωπό με καφέ βούλες. Το στήθος του ασπριδερό και τα πόδια του σκεπάζονται με φτερά. Γεννά 2-3 αβγά. Τρέφεται από ερπετά, ποντικούς και πουλιά. Μπορεί να το εκπαιδεύσουν να πιάνει κυνήγια να τα φέρνει στο αφεντικό του. Δεν τρώει θράσια. Υπάρχουν και αποδημητικά γεράκια. Είναι ίσως, το μοναδικό πουλί, που μπορεί να σταματήσει στον αέρα χωρίς να κινείται.

ΥΔΡΟΒΙΑ ΠΟΥΛΙΑ

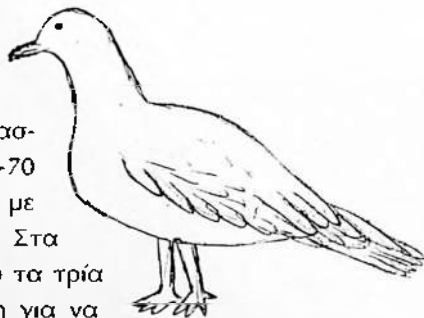
Ο Αργυροπελεκάνος

Είναι ο μεγαλύτερος πετούμενος ψαράς. Το χρώμα του είναι ασημί. Πετά εύκολα, κολυμπά εύκολα, ζει κοντά σε θάλασσες, ποταμούς και λίμνες. Το θηλυκό γεννά 2-4 αυγά και τα επωάζει 38 μέρες. Τα μικρά τους πετούν στους δυο μήνες. Δεν τρώγεται το κρέας του. Το λίπος τους θεωρείται αντιρευματικό. Κάτω από το ράμφος του έχει μια σακκούλα και αποθηκεύει τα ψάρια. Για ψάρωμα βγαίνει 2 φορές πρωί και απόγευμα.

Ο Γλάρος

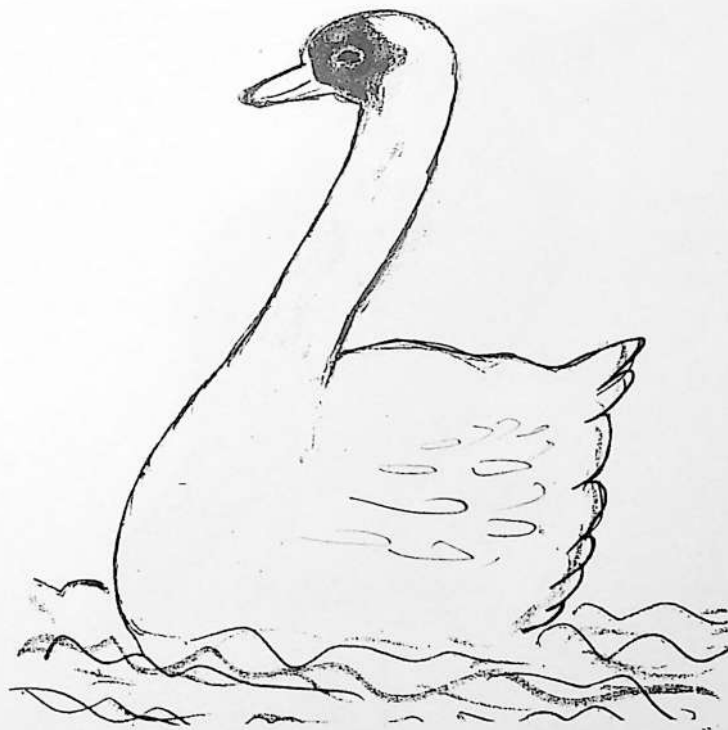
Ανήκει στην οικογένεια των Λαριδών. Είναι πολλά είδη μα ο πιο συνηθισμένος γλάρος είναι ένα μεγάλο άσπρο πουλί της θάλασσας. Μπορεί να έχει μήκος από 30-70 εκ. Μπορούμε να δούμε γλάρο με αργυρόχρωμα μα και πιο σκούρο. Στα πόδια έχει τέσσερα δάχτυλα όπου τα τρία μπροστά συνδέονται με μεμβράνη για να διευκολύνεται στο κολύμπι. Είναι καλός κολυμπητής, καλώς στο περπάτημα και άριστος στο πέταγμα. Γεννά 3 αυγά στο ύπαιθρο σε κάποιο γύρο και σε 40 μέρες από τότε που θα βγούνε από το αυγό τα πουλιά μπορούν να επιβιώσουν από μόνα τους. Τρώει τα ψάρια, μα βγαίνει και στην παραλία για να κυνηγήσει ερπετά και συχνάζει στις χωματερές για απορρίμματα. Ανακατεύεται με τους ρακοσυλλέκτες.

Ο Κύκνος

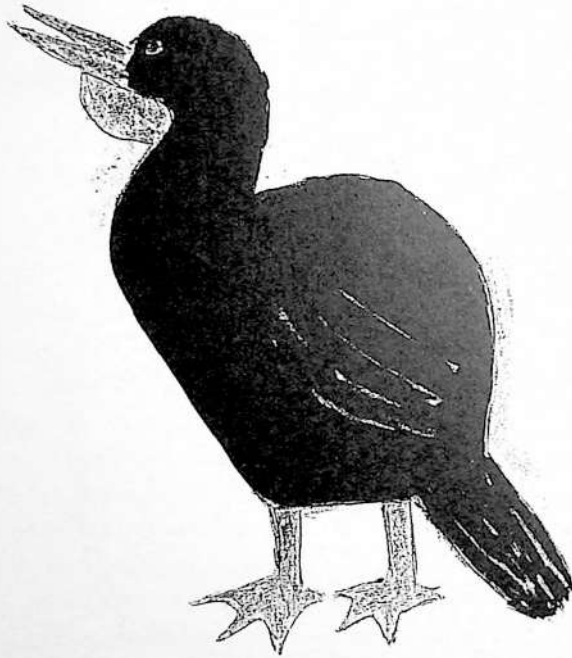
Είναι ένα κατάλευκο, πανέμορφο, μεγάλο, περήφανο πουλί. Είναι αποδημητικό. Εξοικειώνεται εύκολα με τον άνθρωπο. Πολλές φορές μένουνε στο τόπο μας όλο τον χρόνο. Είναι καλοί οικογενειάρχες οι κύκνοι. Πιστοί στο ταίρι τους και τα μικρά τα έχουνε από κοντά ένα χρόνο. Ζει και στις παγωμένες χώρες και γι' αυτό η φύση τον έκανε λευκό. Στην Αυστραλία ζει ο μαύρος κύκνος. Είναι το μεγαλύτερο υδρόβιο πτηνό. Είναι κυρίως ψαροφάγος. Το θηλυκό γεννά 5-8 αβγά. Τρώει υδρόβια φυτά βατράχους κ.α. μικρά ζώα. Ζυγίζει μέχρι 20 κ.

Είδα στην Αγκώνα της Ιταλίας που ήτανε κύκνοι και τους πετούσανε σπύρια και τα πιάνανε στον αέρα.

Ο Κορμοράνος

Είναι ένα μεγάλο υδρόβιο πουλί της οικογενείας των Φαλακροκορακιδών. Έχει μήκος 90 εκ. Δεν είναι καλός στο πέταγμα, μα είναι άριστος στο κολύμπι και ακόμα στο υποβρύχιο ψάρεμα. Το θηλυκό γεννά 2-4 αβγά και τα επωάζει σε 28 μέρες. Είναι λαίμαργο πουλί και προκαλεί ζημιά στα αλιεύματα. Έχει πολύ σκούρο χρώμα.

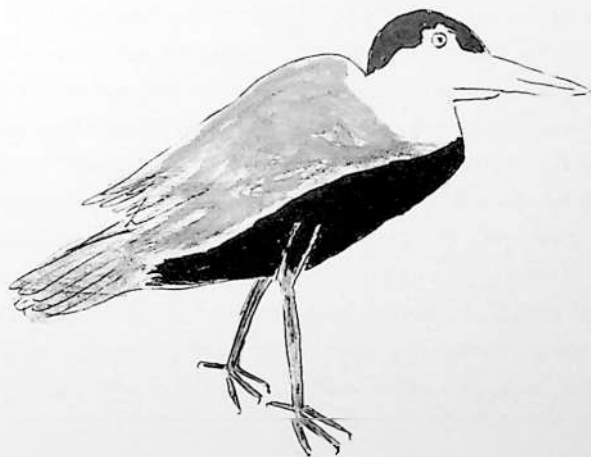
Το Γλαρόνι

Είναι πουλί στεγανόποδο της οικογενείας των Λαριδιών. Έχει λεβέντικη εμφάνιση, πετά γρήγορα και τρέφεται από ψάρια. Έχει μήκος 35-40 εκ. Το ράμφος του είναι μακρύ. Οι φτερούγες του μικρές. Ζει στην Ευρώπη, στην κεντρική Ασία και στη Β. Αμερική. Είναι αποδημητικό πουλί. Το θηλυκό γεννά 2-3 αυγά και τα επωάζουν 3 εβδομάδες και οι δύο γονείς.

Ο Σταχτοτσικνιάς

Είναι είδος ερωδιού. Τρέφεται με μικρά ψάρια. Κάθε χρόνο γυρίζει στον ίδιο τόπο για αναπαραγωγή. Το θηλυκό γεννά 3-5 αυγά και τα κλωσά το αρσενικό τη μέρα και το θηλυκό τη νύχτα. Τα μικρά σε δύο μήνες εγκαταλείπουν τους γονείς τους.

Ο Ερωδιός

Ο ερωδιός υπάγεται στην οικογένεια των Αρδεϊδών. Είναι υδρόβιο πτηνό. Φτιάχνει τη φωλιά του κοντά σε έλη και σε ποταμούς. Ο τεφρόχρους ερωδιός είναι λευκός στην κοιλιά και μαυριδερός στα φτερά και στη ράχη. Στην Ελλάδα σταματά περαστικός όταν μεταναστεύει. Ζει στην Ευρασία και την Αφρική. Τρέφεται με ψάρια και βατράχια. Τα φτερά του στολίζουνε γυναικεία καπέλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΔΑΣΙΚΑ ΖΩΑ

Λίγα δασικά ζώα ζούνε στην Κρήτη. Το αγρίμι, το κουνάβι, η νυφίτσα ο ασβός, ο σκαντζόχοιρος και ο αγριόγατος.

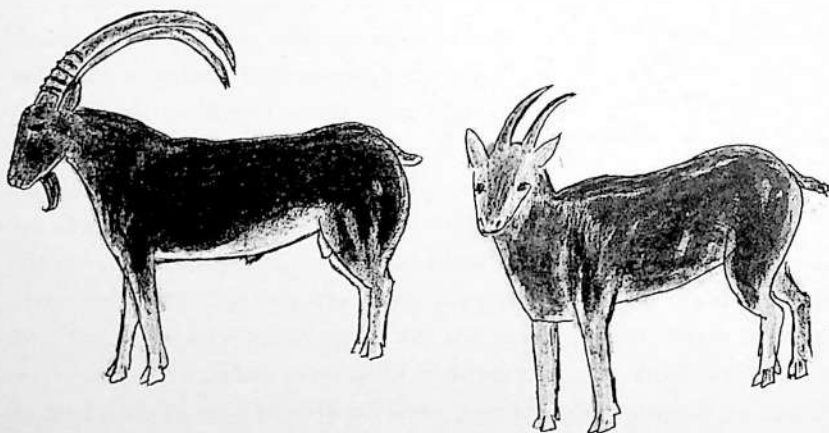
Το Αγρίμι της Κρήτης *CARPA AECAGRUS CRETICA*

Το αγρίμι της Κρήτης, αυτό το πανέμορφο, το γρηγορότατο, το περήφανο ζώο, εκινδύνευσε να εξαφανισθεί. Στη δεκαετία του 1960 υπολογιζέτο ότι υπήρχανε ακόμα 200. Ευτυχώς υπηρετούσε τότε στα Χανιά σαν εισαγγελέας εφετών ο Γεώργιος Γιαννακόπουλος και ετάραξε τα νερά για τη διάσωση του ζωντανού θησαυρού των Λευκών Ορέων. Αυτός ενήργησε για την ανάδειξη της αρχαίας εκκλησίας του Αγίου Παύλου στην Αγ. Ρουμέλη και αυτός ανέσυρε από τη λησμονιά τους Σφακιανούς Αγίους Γεώργιο και Εμμανουήλ. Η επαρχία Σφακιών οφείλει με κάποιο τρόπο να τιμήσει το όνομα του μεγάλου αυτού φίλου των Σφακιών. Ύστερα από τις ενέργειες αυτού του ανθρώπου, και ενέργειες της επαρχίας Σφακιών, με το Β.Δ. 781/1962 ανακηρύχθηκε εθνικός δρυμός μια έκταση 48.500 στρέμματα, για την προστασία και του αγριμιού και των άλλων καλλονών που υπάρχουνε σ' αυτή την περιοχή. Τώρα θα πρέπει να υπάρχουνε γύρω στις 2.000 αγρίμια στο φαράγγι αυτό. Υπολογίζεται ότι το φαράγγι αυτό έγινε πριν από 14.000.000. Τώρα έχει πλουσιότετη βλάστηση, ακόμα τα γκρεμνά μοιάζουνε με ζωγραφικούς πίνακες από τα δέντρα που αποτελούνε τις

ζωγραφικές πινελιές. Πεύκα, κυπαρίσσια, πλατάνια κ.α. φυτό αποτελούν τη χλωρίδα του φαραγγιού. Ακόμα τα αιπότομα γκρεμνά, οι ανεπανάληπτες στενάδες, το ποτάμι που τρέχει και τα αγριμάκια που, αν δεν παρουσιαστούνε αυτούσια, τα βλέπει ο τουρίστας με τη φαντασία του, όντας βέβαιος ότι εκεί κοντά του κρύβονται.

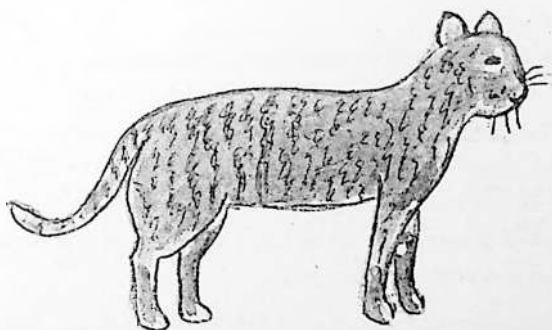
Το αγρίμι δεν προλάβανε να το εξαφανίσουμε, όμως καταφέραμε να κακοποιήσουμε το όνομά του κολλώντας του το παρατσούκλι «ΚΡΙ-ΚΡΙ». Κάποτε χαρίσανε ένα αγριμάκι στον Πρόεδρο Τρούμαν και το βάφτισε Κρι-Κρι και δεν χάσαμε την ευκαιρία να κακοποιήσουμε αυτά τα περιήφανα ζώα.

Το μήκος του αγριμιού φτάνει 1,30-1,40 μ. Το αρσενικό φτάνει 40 κιλά, το θηλυκό γίνεται μικρότερο, τα νύχια του είναι όπως της κασίτσας, με την οποία έχει στενή συγγένεια και με την οποία διασταυρώνεται. Έχουνε χρώμα καφετί, που την εποχή των ερώτων τους γίνεται ανοιχτότερο, που συμβαίνει τον Οκτώβριο και Νοέμβριο. Στα 10 τους χρόνια αρχίζουνε να γερνούνε και το χρώμα τους γίνεται πάλι ανοιχτότερο. Έχουνε μεγάλο γένη. Μπορεί να παίξει πήδημα το αγρίμι και πάνω από 8 μ. Είναι φυτοφάγο, μηρυκαστικό, αρτιοδάχτυλο. Το αρσενικό έχει κέρατα περίπου στο ένα μέτρο. Στην ράχη τους έχουνε μια σκούρα καφετί γραμμή από την κεφαλή μέχρι την ουρά. Η κύηση τους κρατά 5 μήνες.

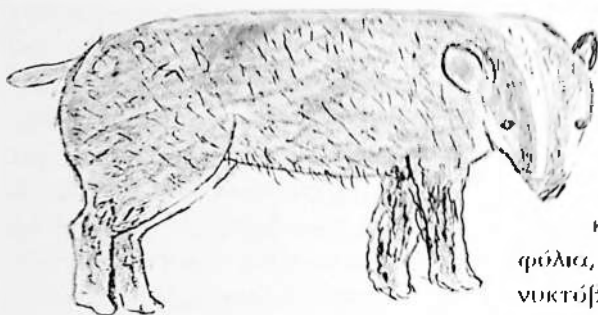

Ο Αγριόγατος «φουρόκατος»

Στον ήμερο γάτο κάποια φορά ξυπνούνε μέσα του τα ένστικτα των παλαιών προγόνων του και εγκαταλείπει την συγκατοίκηση με τους ανθρώπους και πηγαίνει στα βουνά και στα φαράγγια και γυρίζει στην πρωτόγονη ζωή. Εμείς λέγαμε ότι «εφούρειψε», έκοψε δηλαδή κάθε σχέση και επαφή με τα πρώην αφεντικά του. Επιστεύαμε λοιπόν ότι όλοι οι γάτες που ζούνε στα δάση είναι από σπιτίσιους. Όμως έχει εξακριβωθεί ότι ορισμένοι από τους γάτες των δασών είναι ζώα του δάσους άσχετα με τους σπιτίσιους. Είναι ακριβώς όπως οι σπιτίσιοι γάτες, είναι μόνο πολύ μεγαλύτεροι και πολύ δυνατότεροι μα και επικίνδυνοι για τα αρνάκια που συχνά επισκέπτονται το ίδιο κοπάδι για πολλές φορές.

Λοβός «άρκαλος»

Κυρίως είναι σαρκοφάγο ζώο γιατί προτιμά κόμπιες, έντομα, σαλιγκάρια, φιδιά, μα τα αρέσσυνε και τα φρούτα (σταφύλια, σύκα κ.α.). Είναι νυκτόβιο. Έχει χρώμα σκούρο γκρι. Στο κεφάλι έχει

μια - δυο φαρδιές άσπρες γραμμές. Το μήκος του μαζί με την ουρά φτάνει 80 εκ. και ύψος γύρω στα 35 εκ. Είναι πολύ δυνατό ζώο. Την άνοιξη γεννά το θηλυκό 3-5 μικρά ύστερα από εγκυμοσύνη 45 ημερών. Μέχρι τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια τον κυνηγούσαν για την προβιά του μα και για τις τρίχες του (κυρίως της ουράς) που κάνουνε πινέλα ζωγραφικής και πινέλα ξυρίσματος.

Η Νυφίτσα «καλλιγιαννού» *Mustelia nivalis*

Είναι μικρό σαρκοφάγο ζώο της οικογενείας των Μουστελιδών. Το μήκος της είναι γύρω στα 30 εκ. Είναι κοκκινοκαφετί το χρώμα της εκτός από την κοιλιά που είναι ασπριδερή. Τρώει ποντίκια, ερπετά μα ακόμα, αν και είναι μικρό ζώο καταφέρνει και λαγούς και κοτόπουλα να σκοτώσει. Τρώει και καρπούς και ρίζες.

Η νυφίτσα

Ο Σκαντζόχοιρος «κατσόχοιρος»

Ο σκαντζόχοιρος είναι θηλαστικό

νυχτόβιο ζώο της οικογενείας των

Ακανθοχοιριδίων. Έχει μήκος 30

εκ. Είναι διαδεδομένος στην Ευρώ-

πη μέχρι τη Σιβηρία. Όλο το

σώμα του εκτός από την κοιλιά

είναι γεμάτο αγκάθια. Το χρώμα

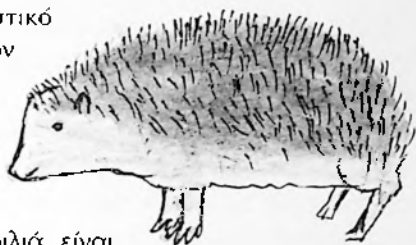
του είναι μαυροκαφετί. Στην κοιλιά είναι

ασπριδερός. Το χειμώνα πέφτει σε χειμέρια νάρκη. Τρέφεται με μικρό-

τερα ζώα και καρπούς. Όταν βλέπει κίνδυνο γίνεται μια μπάλα και

περιβάλλεται από τα αγκάθια. Το καλοκαίρι γεννά 3-6 μικρά ύστερα

από κύηση 4 μηνών.

Το Κουνάβι «ζουρίδα» *Martes Foina*

Το κουνάβι της Κρήτης, η ζουρίδα όπως το λέμε εμείς, είναι νυχτό-

βιο, σαρκοφάγο, πανέμορφο και παμπόνηρο ζώο. Το σώμα του είναι

70 εκ. όπου τα 25 ανήκουνε στην ουρά. Το κεφάλι του είναι τριγωνικό

όπως τριγωνικά είναι και τα αυτιά του. Το τρίχωμά του είναι πολύ

ανοιχτό καφετί προς το κίτρινο. Τρέφεται με ποντίκια, πουλιά, ερπε-

τά. Άμα καταφέρει να μπει σε κοτέτσι σκοτώνει όσες κότες μπορεί και

όχι μια που τη φτάνει για να φάει. Πριν καμπόσα χρόνια μπήκε στο

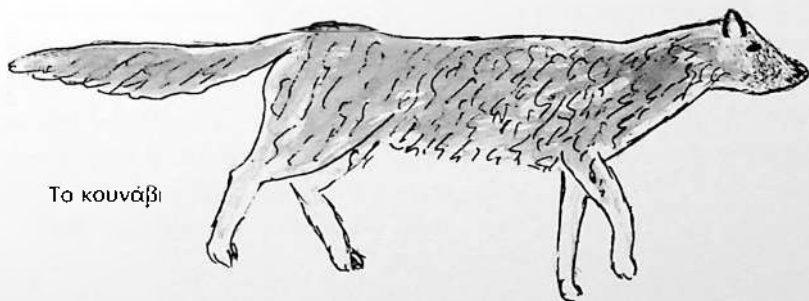
κοτέτσι μου μια ζουρίδα και είχα 14 κότες και όλες τις σκότωσε. Προ-

καλεί τεράστιες καταστροφές στα κυνήγια. Είναι ικανό το κουνάβι να

σκοτώσει το λαγό που είναι μεγαλύτερος. Πριν από μισό αιώνα που-

λιότανε η προβιά της μια λίρα. Τώρα δεν πιάνει τιμή και δεν την κυνη-

γούνε και έχει αυξηθεί επικίνδυνα.

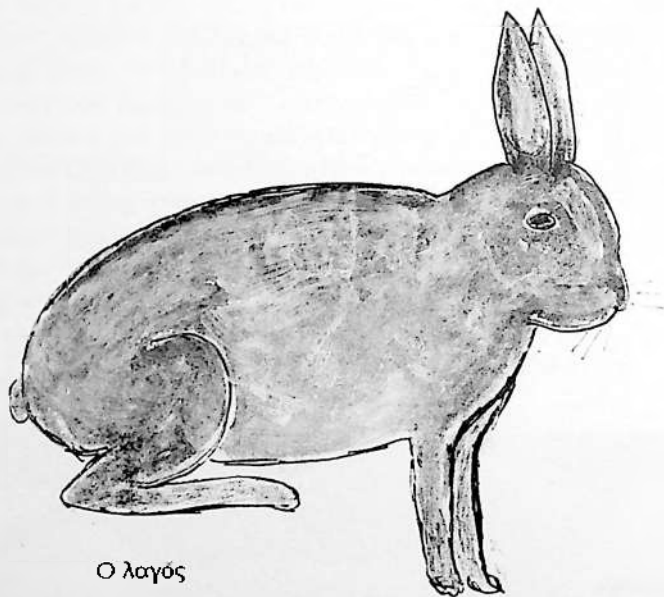

Το κουνάβι

Ο Λαγός *Lepus europaeus*

Ο λαγός ανήκει στην οικογένεια των Λαγιδών και είναι τρωκτικό. Έχει μήκος γύρω στα 50 εκ. Ζυγίζει γύρω στα 3-4 κιλά. Τα πίσω πόδια του είναι πολύ πιο μεγάλα και πιο αντεχτικά από τα εμπρός, για να διευκολύνεται να παίζει μεγάλα πηδήματα, που φτάνουν τα 6 μέτρα. Το όπλο του είναι το τρέξιμο και τρέχει μέχρι 70 χλμ. την ώρα. Έχει μεγάλα αυτιά. Το κεφάλι του είναι στρογγυλό και το τρίχωμά του γκρι με ασπριδερή κοιλιά.

Ο θηλυκός γεννά 3-4 φορές το χρόνο μετά από κύηση 30 μερών και κάνει 2-4 μικρά όπου τα θηλάζει 25 μέρες. Είναι νυχτόβιος και τη μέρα κρύβεται σε τρύπες που ο ίδιος τις σκάβει. Ζει στην Ευρασία εκτός στα πολύ βόρεια μέρη.

Ο λαγός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΔΙΑΦΟΡΑ ΖΩΑ

Η Νυχτερίδα

Είναι το μοναδικό ιπτάμενο θηλαστικό στον κόσμο. Δεν είναι πουλί και ανήκει στην τάξη των χειροπτέρων. Το κεφάλι της μοιάζει με αυτό του ποντικού. Ζει κυρίως από έντομα μα προτιμά και τα φρούτα. Η νυχτερίδα που ζει στον τόπο μας έχει μήκος 10-13 εκ. έχει πυκνό τρίχωμα και δεν βλέπει

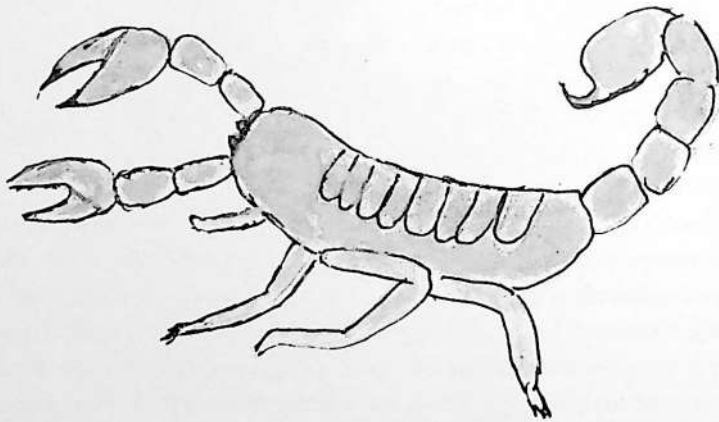

καλά. Περισσότερο αντιλαμβάνεται τα αντικείμενα με ένα είδος ραντάρ που την προοίσει η φύση. Κοιμάται κρεμάμενη από τα πόδια άνω κάτω και συχνά κρέμεται η μια από την άλλη. Χωριστά οι θηλυκές από τις αρσενικές. Γεννούνε 1-2 μικρά που τα κρεμούνε στο λαιμό τους. Γονιμοποιούνται το φθινόπωρο, επειδή όμως πέφτουνε σε χειμέρια νάρκη, αν δεν γεννήσουνε πριν πέσουνε σε νάρκη, διακόπτεται η κύηση και συνεχίζεται μετά την αφύπνιση. Στο εικοσιτετράωρο μια νυχτερίδα μπορεί να φάει μέχρι και 1.000 έντομα.

Είναι νυχτόβιο και σπηλαιόβιο ζώο.

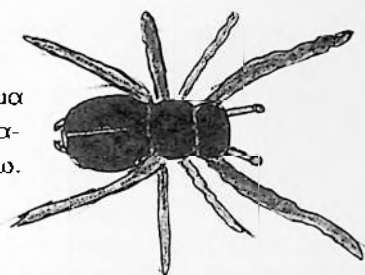
Ο Σκορπιός

Ο σκορπιός ανήκει στην οικογένεια των Αρθροπόδων. Το εμπρός μέρος του κορμιού τους ονομάζεται κεφαλοθώρακας. Έχει τέσσερα ζεύγη ποδιών. Έχει μεγάλη ουρά που την αποτελούν έξι κόμβοι όπου ο τελευταίος καταλήγει σε ένα καμπυλωτό κεντρί που άμα κεντρώσει εκρέει δηλητήριο. Μπροστά έχει δυο ισχυρές δαγκάνες σε μπράτσα. Έχει 2 μάτια και 3-5 μικρά ματάκια. Είναι ωοζωτόκος και ο θηλυκός συχνά μετά το ζευγάρισμα τρώει τον αρσενικό. Ο θηλυκός κάπου-κάπου κρατά στη ράχη τα μικρά του. Το μήκος του εδώ φτάνει τα 3-5 εκ. Στην Αφρική φτάνει και τα 20 εκ. Εκείνος των 20 εκ. είναι επικίνδυνος άμα κεντρώσει άνθρωπο. Ρυθμίζει κατά βούληση την ποσότητα του δηλητηρίου που εκβάλλει, ανάλογα με το θύμα.

Η Αράχνη «αρογαλού»

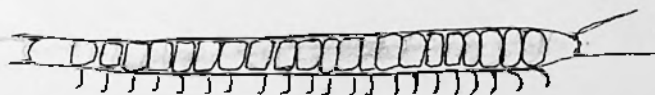
Η αράχνη ανήκει στην ομοταξία των Αραχνιδιών. Ζει στην εύκρατον και στη διακεκαυμένη ζώνη. Το σώμα της αποτελείται από τον κεφαλοθώρακα μπροστά και την κοιλιά πίσω. Μπροστά έχει 8,6 ή 4 μάτια απλά. Είναι πολλά είδη. Η μαύρη αράχνη διαθέτει δηλητήριο που το παρά-

γουνε ειδικοί αδένες, δεν είναι όμως επικίνδυνο, μόνο επώδυνο. Στον κεφαλοθώρακα έχει 4 ζεύγη ποδιών. Στο πίσω μέρος του σώματος έχει τους νηματογόνους αδένες, που παράγουνε ένα πυκνόμευστο και κολλώδες υγρό που άμα έλθει σε επαφή με τον αέρα στερεοποιείται σε μεταξώδες λεπτό νήμα. Με αυτό υφαίνει τα δίχτυα της για να πιάνει τα έντομα, με αυτό φτιάχνει το κουκούλι που βάζει τα αυγά της (που μπορεί να είναι από 10 μέχρι εκατοντάδες). Ακόμα άμα θέλει να προσγειωθεί από κάποιο ύψος αφήνει ένα νήμα, από το οποίο κρέμεται και προσγειώνεται μαλακά. Τον ιστό της αράχνης σε πολλά στρώματα βάζανε μια φορά στις πληγές αντί για γάζα. Συχνά κρατά τα μικρά της απάνω της.

Η Σκολόπενδρα, σαρανταποδαρούσα «σκουλιόπετρα»

Ζωάκι της οικογενείας των Σκολοπενδρομόρφων. Έχει μήκος γύρω στα 8 εκ. (ενώ στην Αφρική μπορεί να φτάσει και τα 20 εκ.). Έχει 4 μάτια και 21 ζεύγη πόδια, που και το κορμί της έχει 21 ζώνες. Ζει κυρίως στις Παραμεσόγειες χώρες. Είναι νυχτόβιο και τρέφεται με τα έντομα και τις προνύμφες τους. Τα 2 μπροστινά πόδια, που είναι κοντά στο κεφάλι επικοινωνούν με αδένες που παράγουνε δηλητήριο που αν είναι από αυτές των 20 εκ. είναι επικίνδυνες και για τον άνθρωπο.

Ο Ποντικός «μποντικός»

Είναι παμφάγο τρωκτικό της οικογενείας των Μυϊδών. Είναι το μικρότερο θηλαστικό και το πολυπληθέστερο στον πλανήτη (δεύτερο πολυπληθέστερο είναι ο άνθρωπος). Ο κατοικίδιος ποντικός έχει μήκος 16 εκ. που το μισό είναι η ουρά. Το χρώμα του είναι γκρι με ανοιχτότερο στην κοιλιά. Το θηλυκό ύστερα από κύηση 18-20 μέρες γεννά 4-10 μικρά και κάνει 3-4 γέννες τον χρόνο. Σε 75 μέρες τα ποντικάκια είναι ώριμα για αναπαραγωγή. Τρώνε τα ρούχα, τρώνε τα νύαλα, τρώνε τους καρπούς. Τρώνε και τα κουνελάκια άμα τα βρουν τις πρώτες μέρες από τη γέννα τους. Μεταδίδει τις ασθένειες, ειδικά την πανούκλα. Ζει σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Προσαρμόζεται εύκολα στις αντίξοες συνθήκες και είναι ανθεκτικός, ακόμα και στην ατομική ενέργεια, άμα δεν είναι πολύ. Είναι μεγάλος εχθρός του ανθρώπου.

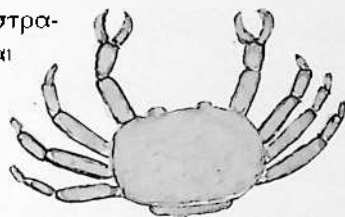
Η φώκια

Ανήκει στην οικογένεια των Φωκιδών, είναι σαρκοφάγο, έχει μουστάκια, έχει 34 δόντια, είναι θηλαστικό. Είναι φτερυγιόποδο και έχει 5 πλατιά δάχτυλα. Είναι κιτρινοκαφέ το χρώμα της. Η θηλυκή γεννά 1-2 μικρά και τα θηλάζει 2 μήνες. Στην παραλία του Βουβά Σφακίων έχουνε φωλιές και γεννούνε εκεί όπου και έχει δώσει το τοπωνύμιο «Φωκιές». Προκαλεί φθορά στα αλιεύματα και συχνά τη σκοτώνουν οι ψαράδες γιατί τη θεωρούνε ανταγωνίστρια. Η Φώκια γεννά κάθε δυο χρόνια, έχει μήκος μέχρι 3 μ.

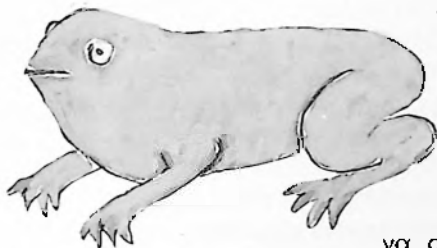
Ο Κάβουρας «καβρός»

Είναι ένα ζώο καρκινοειδές μαλακόστρακο. Τα δυο μπροστινά άκρα του είναι μπράτσα στον οποίων την άκρα είναι οι δαγκάνες. Το σώμα τους αποτελείται από τον κεφαλοθώρακα, με σκληρό περίβλημα. Η κοιλιά είναι στο πίσω κάτω μέρος. Το στόμα τους είναι μπροστά. Έχουν δυο μάτια σύνθετα έμμισχα και ένα ζεύγος μικρές κεραίες. Υπάρχουν τα καβούρια της θάλασσας μα έχουμε και αυτά του γλυκού νερού. Τρέφεται κυρίως από μικρότερα ζώα της θάλασσας, μα είναι και καβούρια φυτοφάγα.

Ο Βάτραχος «βορθακός»

Είναι αμφίβιο ζώο της οικογενείας των Ρανιδών. Στον τόπο μας έχουμε τον πράσινο βάτραχο, αυτόν που πολλοί τρώνε το κρέας του, ιδίως οι Ιταλοί. Το στόμα του είναι μεγάλο ειδικά για να καταπίνει τη λεία του. Δόντια έχει μόνο στην πάνω σαγόνα, όχι για να μασά μα για να συγκρατά τα θηράματα. Η γλώσσα του είναι μεγάλη και κολλώδης και την πετά με ταχύτητα και συλλαμβάνει τα έντομα. Τα πίσω πόδια του είναι μεγάλα και δυνατά και τον διευκολύνουν που κινείται με πηδήματα. Ο αρσενικός έχει δυο εξωτερικούς σάκκους και τους γεμίζει αέρα για να παράγει φωνή. Από το δέρμα του εκρέει τοξικά υγρά για να απωθεί τους εχθρούς του. Το θηλυκό γεννά την άνοιξη μέχρι και 10.000 αβγά. Ύστερα από 15 μέρες ανοίγουν και βγαίνουν οι «γυρίνοι» χωρίς πόδια μα με ουρά. Σε 4 μήνες αποχτά πόδια, αποβάλλει την ουρά και γίνεται τέλειος βάτραχος. Όπου πάνει δυνατός χειμώνας ο βάτραχος πέφτει σε χειμέρια νάρκη. Είναι κυρίως εντομοφάγος.

Ο Σαλίγκαρος «χοχλιός»

Ο σαλίγκαρος ανήκει στην οικογένεια των Ελικιδιών. Είναι ερμαφρόδιτο, χερσαίο, γαστερόποδο, οστρακοφόρο. Το ελικοειδές όστρακό του είναι δεξιόστροφο. Όταν αισθάνεται

κίνδυνο αποσύρεται στο όστρακο. Με τις πρώτες βροχές του φθινοπώρου ζευγαρώνουν και είναι και τα δυο άτομα δότες και λήπτες του σπέρματος. Σε λίγες μέρες γεννά το καθένα τους 60-90 αβγά που τρυπά τη γη και τα τοποθετεί, όπου σε 15-30 μέρες ανοίγουν και αναπτύσσονται από μόνα τους. Ζούνε 2-3 χρόνια.

Την άνοιξη άμα είναι υγρασία και εφόσον δεν είναι ήλιος ή αέρας βγαίνει για τροφή, όλο το εικοστετράωρο. Τρέφεται με οργανικές ουσίες όπου προτιμά τις φυτικές και καλύτερα σιτεμένες. Λίγες μέρες βγαίνει για τροφή και μετά ναρκώνεται κάτω από πέτρες και μέσα σε θάμνους. Το σάλιο του έχει ασβέστιο βλενώδες και άμα σπάσει το όστρακό του, από το ασβέστιο του σάλιου το μπαλώνει και από το ίδιο προσκολλάται κάπου όταν ναρκώνεται ή και κάνει πώμα, αν δεν προσκολληθεί κάπου. Μπορεί και όλο τον χρόνο να μην βγει από το όστρακό του.

Δεν έχει πόδια μα βγάζοντας το σώμα του έξω από το όστρακο σέρνεται κολλώντας στις επιφάνειες με ένα βλενώδες υγρό που εκρέει. Μπροστά στο σώμα του έχει 4 κεραίες που εκεί έχει τα αισθητήρια όργανά του. Όταν είναι μέσα στο όστρακο έχει μέγεθος σαν ένα μικρό καρύδι μα άμα βγάλει έξω το σώμα του φτάνει γύρω στα 6 εκ. κατά ποικιλία όμως μπορεί να είναι και πολύ μικρότερος.

Ζει σε εύκρατες ζώνες και σε υψόμετρο μέχρι 600 μ. Έχει νόστιμο κρέας και περιέχει θρεπτικά στοιχεία.

Ο Γυμνοσάλιαγκας «γδυμοχοχλιός»

Ο γυμνοσάλιαγκας μοιάζει πολύ στο σώμα με το σαλίγκαρο, μόνο που ο γυμνοσάλιαγκας, δεν έχει όστρακο. Οι μαύροι γυμνοσάλιαγκες είναι 3 εκ. ενώ οι γκριζοί είναι μέχρι και 10 εκ. Έχει και αυτός 4 κεραίες για τα αισθητήρια όργανα, σέρνεται με τη βλένα του γιατί δεν έχει πόδια, όμως αυτός ζει και σε μεγαλύτερα υψόμετρα και ακόμα δεν τον τρώνε οι άνθρωποι. Είναι κυρίως φυτοφάγος.

Ο Γυμνοσάλιαγκας

Οι Πλατυελμίνθες, σκωληκοντέρες «βρωμάταροι»

Είναι πολλές κατηγορίες οι πλατυελμίνθες. Εδώ θα περιγράψουμε αυτή την κατηγορία που συναντούμε συχνά στον τόπο μας, αυτές που εμείς τους λέμε «βρωμάταρους». Το σώμα τους είναι σαν ένα μολύβι που δεν είναι χοντρό. Έχουν μήκος γύρω στα 15 εκ. Το χρώμα τους είναι κόκκινο. Δεν έχουν αναπνευστικό όργανο και αναπνέουν από το δέρμα. Είναι ερμαφρόδιτες, μα μπορούν να αναπαραχθούν και χωρίς σύντροφο. Δεν έχουν ειδικά όργανα σε ειδική θέση. Αν κόψουμε ένα «βρωμάταρο» στα δυο, απλώς θα τον κάνουμε δύο «βρωμάταρους» μα δεν θα ψοφήσει ούτε το ένα ούτε το άλλο τμήμα. Ζει σε χωράφια που διατηρούν την υγρασία και τρέφονται κυρίως από αποσυντεθιμένες οργανικές ουσίες, μα και χώμα τρώνε. Βγαίνουν στην επιφάνεια μόνο όταν έχει υγρασία και κινούνται μαζεύοντας και τεντώνοντας το σώμα τους. Τρυπούν τη γη και ζούνε μέσα.

Οι Πλατυελμίνθες

Η Ψαλίδα

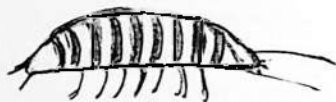
Είναι ένα ζωάκι που έχει μήκος κοντά στα 2 εκ. Το στενόμακρο σώμα της έχει συνεχόμενα ζωνάρια. Έχει 8 πόδια και μπροστά έχει δύο αντένες ενώ πίσω έχει το όπλο της που είναι μια ψαλίδα που της έχει δώσει και το όνομα. Αμα την ενοχλήσουμε, και ειδικά αν τη σκοτώσουμε δίνει μια αποκρουστική μυρουδιά. Γεννά 20-40 αυγά στο έδαφος. Φροντίζει τα αυγά της και τις προνύμφες της. Είναι κυρίως φυτοφάγο ζωάκι.

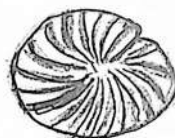
Η ψαλίδα

Ο Ονίσκος «Καβρομαμούνα»

Η καβρομαμούνα είναι ένα μικρό πεπλατυσμένο λίγο και λίγο μακρουλό ημισφαιρίο. Έχει μήκος γύρω στο ένα εκατοστό. Έχει δυο κεραίες, μεγάλες σε σχέση με το σώμα της. Έχει 14 πόδια και δύο μάτια. Το σώμα της αποτελείται από την κεφαλή, από 7 ελάσματα (που καθένα έχει από ένα ζεύγος πόδια) και από το τμήμα της ουράς που είναι διχαλωτό. Η ράχη της είναι σκούρα ενώ η κοιλιά και τα πόδια είναι άσπρα. Ζει και τρέφεται σε μισοαποσυντεθιμένες οργανικές ουσίες υπό την προϋπόθεση να υπάρχει και υγρασία. Αμα αισθανθεί κίνδυνο γίνεται μια μικρή μπαλίτσα. Τα αυγά της τα κρατά σε ένα θήλακα στο θώρακά της. Ζει 3 χρόνια. Στη ράχη έχει μαύρα ζωνάρια.

Καβρομαμούνα σε κίνηση και σε μπάλα

Ο Πολύποδας «μελίποδας»

Είναι ένα μαύρο ή και κοκκινερό ζωάκι και έχει μήκος περίπου 6 εκ. και είναι όπως ένα τσιγαρίλος. Η κοιλιά και τα πόδια του είναι άσπρα. Το σώμα του αποτελείται από πολλές σκληρές στενές ζώνες που συνδέονται με ελαστικούς δεσμούς. Στο κάθε ζωνάρι από το μέρος της κοιλιάς έχει ένα ζεύγος πόδια. Έχει δύο κεραίες μπροστά που έχουν κατεύθυνση προς τα κάτω. Τα πόδια του είναι δεκάδες. Τρέφεται κατά προτίμηση από οργανικές ουσίες ημιαποσυντεθιμένες. Αρέσκεται στην υγρασία. Όταν φοβηθεί κουλουριάζεται. Όταν ενοχληθεί αναδίνει στο σώμα του ένα σκούρο καφέ υγρό και προκαλεί μια αποκρουστική μυρουδιά. Κάπου - κάπου ανακατεύεται και στα δικά μας τρόφιμα και βρωμίζει και αηδιάζει.

Πολύποδας εν κινήσει και κουλουριασμένος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΠΑΡΑΣΙΤΑ

Τα παράσιτα μέχρι πριν από μισό αιώνα ήτανε πρόβλημα γιατί δε μπορούσαμε αποτελεσματικά να τα αντιμετωπίσουμε. Σήμερα έχουμε τα εντομοκτόνα που μας προστατεύουνε. Από τα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση φέρανε το Ντι-Ντι-Τι και θεωρήθηκε σωτήριο. Εκατηγορήθηκε όμως ως καρκινογόνο και αποσύρθηκε.

Ο Ψύλλος

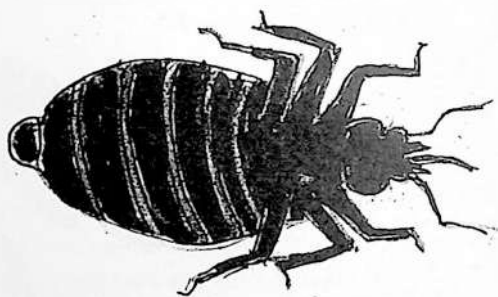
Ο ψύλλος είναι ένα μικρό ζωάκι γύρω στα τρία χιλιοστά μήκος. Έχει χρώμα σκούρο κόκκινο προς το καφετί. Ανήκει στην οικογένεια Πουλικιδών. Έχει τρία ζεύγη πόδια όπου τα δυο είναι πολύ μεγάλα και έχουνε τεράστια αντοχή σε σχέση με το σώμα του. Εκτινάσσεται σε ύψος 40 εκ. και πιάνεται απάνω στα πόδια των ανθρώπων. Τρέφεται με αίμα των ανθρώπων και άλλων ζώων. Είναι ενοχλητικός με τα τσιμπήματά του, μα είναι και επικίνδυνος για την μετάδοση ασθενειών. Τα αυγά του τα γεννά όπου λάχει. Ανήκει στην κατηγορία των Αφανιόπτερων. Το θηλυκό είναι πιο μεγάλο από το αρσενικό.

Μπορεί ο ψύλλος να ζήσει πολύ καιρό χωρίς να φάει τίποτα, περιμένοντας ξενιστή.

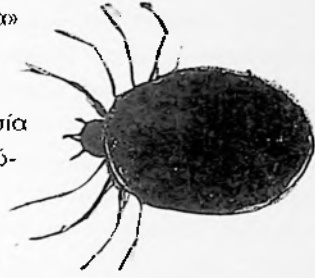
Ο Κοριός

Ο κοριός είναι ένα ζωάκι με σώμα πεπλατυσμένο και χρώμα καστανό. Τρέφεται με αίμα ανθρώπων και ζώων. Είναι νυχτόβιο. Αναδίνει μια αποκρουστική μυρουδιά. Δεν έχει φτερά. Τρυπά το δέρμα και απομυζά το αίμα. Δεν είναι πολύ οδυνηρό το τσίμπημά του, διότι εκκρίει λίγο σάλιο του στην πληγίτσα που ανοίγει και προκαλεί μια μικρή τοπική νάρκωση. Μπορεί να μεταδώσει ασθένειες. Τη μέρα κρύβεται σε σχισμές τοίχων ή επίπλων. Δεν ήταν καθόλου εύκολο να απαλλαχτεί το σπίτι άμα έπιανε κοριούς, όμως δεν μεταδιδόταν εύκολα όπως οι ψείρες που μπορούσε κανείς να αρπάξει από τον καναπέ που κάθιζε στο ξένο σπίτι, μα προ πάντων οι ψύλλοι μπορούσαν και από το δρόμο που περνούσε κανείς να πεταχτούνε πάνω του. Τώρα με τα σύγχρονα εντομοκτόνα δεν είναι πρόβλημα η εξόντωσή τους.

Το τσιμπούρι «μάντακας»

Το τσιμπούρι, που εμείς το λέμε «μάντακας» είναι κυρίως παράσιτο των ζώων μα πιάνει και τον άνθρωπο, δεν επιβιώνει όμως στον άνθρωπο γιατί είναι αισθητή η παρουσία του και εύκολη η σύλληψή του. Ο κεφαλοθώρακάς του είναι δυο χιλιοστά, όμως η κοιλιά του μπορεί να γίνει σαν ένα φασόλι άμα γεμίσει με αίμα. Έχει 4 ζεύγη πόδια. Ανήκει στην οικογένεια των Ιξωιδιών, της τάξεως των Ακάρων.

Τρέφεται με αίμα. Μπροστά έχουνε το ρύγχος τους, τις κεραίες και τα απομυζητικά όργανα. Προκαλεί μεγάλη εξασθένηση στα θηλαστικά που μπορεί ακόμα και το θάνατο να επιφέρει. Αποτελούνε σοβαρό εχθρό για τα αγρίμια και για τους λαγούς.

Οι κτηνοτρόφοι έχουνε παρατηρήσει ότι είναι τριετής ο κύκλος του τσιμπουριού. Τον πρώτο χρόνο είναι η «πρωτομαντακιά» και έχει πολλά τσιμπούρια. Τον δεύτερο είναι «δευτερομαντακιά» και έχει λιγότερα. Τον τρίτο είναι ακόμα πιο λίγα και είναι του «καθαρού». Μπορεί να ζήσει πολύ καιρό χωρίς να φάει περιμένοντας ξενιστή.

Η βδέλλα

Είναι δαχτυλιοσκόληκας της τάξεως των Γναθοβδελλομόρφων. Ζει στα λιμνάζοντα γλυκά νερά. Το σώμα της είναι πρασινωπό, στρογγυλό, μαλακό και το αποτελούνε 26 δακτυλιωτές ζώνες. Στις 2 άκρες έχει από ένα μυζητήρα. Στον ένα σταθεροποιείται στον ξενιστή ζώο και με τον άλλο, που είναι το στόμα της απομυζά το αίμα. Έχει 3 πριονωτά δόντια και τρυπά το δέρμα για να τραβά το αίμα. Είναι ερμαφρόδιτη. Γεννά 9-11 αβγά. Όπως πίνει νερό το ζώο προσκολλάται στο στόμα του ή στον φάρυγγα και απομυζά αίμα.

Πιο παλιά τη χρησιμοποιούσανε οι γιατροί για αφαιμάξη από τους ασθενείς.

Η βδέλλα

Οι ψείρες

Είναι έντομα της οικογενείας των Φθειριδών τρέφονται με αίμα ανθρώπων ή ζώων. Το στόμα τους είναι απομυζητικό. Δεν έχει φτερά. Τα πόδια τους έχουν γαμφά νύχια με τα οποία στερεώνεται στο δέρμα του ανθρώπου. Είναι άλλη ποικιλία οι κεφαλόψειρες, που και τώρα κάπου κάπου παρουσιάζονται, και άλλη κατηγορία οι ρουχόψειρες που δεν ξανάκουσα να παρουσιαστούνε από τότε που ο Ερρίκος Ριχάρδος ανακάλυψε το Ντι-Ντι-Τι και τις ξεγεννήσαμε. Το αυγό της ψείρας είναι η «κόνιδα» που το κολλά στις τρίχες της κεφαλής. Η θηλυκή ψείρα γεννά μέχρι 300 κόνιδες και σε μια εβδομάδα εκκολάπτονται και αμέσως είναι έτοιμες για να απομυζούνε αίμα. Οι ρουχόψειρες γατζώνονταν στις ραφές των ρούχων και εκεί κολλούσανε τα αυγά τους. Οι ρουχόψειρες είναι πιο άσπρες από τις κεφαλόψειρες.

Τότε που δεν είχαμε εντομοκτόνα είχαμε χτένια με πολύ λεπτά και πολύ πυκνά δόντια και τις αποσέρνανε από τα μαλλιά της κεφαλής. Ακόμα τα «χαλιναρώναμε» αυτά τα χτένια για να αποσέρνουνε και τις κόνιδες. Περνούσαμε ανάμεσα από τα δόντια τους κατά διαστήματα, σπαγκάκια και υποχρεώνανε τα δόντια να βρεθούνε πιο κοντά να βρίσκουνε τις κόνιδες.

Η ψείρα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

ΕΝΤΟΜΑ

Τα έντομα είναι πολλές χιλιάδες είδη. Εδώ θα περιγράψουμε αυτά που συναντούμε συχνότερα στον τόπο μας. Γενικώς είναι επιζήμια στον άνθρωπο μα είναι και πολλά χρήσιμα όπως η μέλισσα, ο μεταξοσκώληκας, και ο ρόλος τους στη γονιμοποίηση των φρούτων.

Γενικά τα έντομα είναι της ομοταξίας των αρθροπόδων. Κολεόπτερο, υμενόπτερο ή λεπιδόπτερο. Το σώμα τους χωρίζεται σε τρία μέρη: Κεφαλή, θώρακας και κοιλιά. Κάποια απ' αυτά έχουνε αδένες που παράγουνε δηλητήριο, κερι, μετάξι ή οσμή. Στην κεφαλή έχουνε κεραίες που χρησιμεύουνε για αφή και για όσφρηση. Τα μάτια τους είναι σύνθετα ή απλά. Τα σύνθετα μπορεί να είναι μέχρι 35 ενώ τα οφθαλμίδια μέχρι και χιλιάδες. Ο θώρακας χωρίζεται στον θώρακα μεσοθώρακα και μεταθώρακα. Κάθε τμήμα έχει ένα πόδι από κάθε μεριά. Έτσι τα έντομα τα λέμε και εξάποδα. Άλλα έχουνε 4 φτερά, άλλα 2 και άλλα δεν έχουνε φτερά. Τα φτερά τους είναι μεμβρανώδη στα υμενόπτερα, ενώ τα κολεόπτερα έχουνε ένα σκληρό κάλυμμα. Η κοιλιά είναι το μεγαλύτερο τμήμα του σώματός τους και μπορεί να χωρίζεται σε 10-12 ζωνάρια. Σε κάποια είδη εντόμων (μέλισσες, μυρμήγκια, τερμίτες) υπάρχει αξιόλογη οργάνωση στην κοινωνία τους, στην κατανομή εργασίας και στην αποστολή εκάστης κατηγορίας. Στην αναπαραγωγή του είδους δε συμμετέχουνε οι εργάτες και οι στρατιώτες. Οι στρατιώτες είναι μόνο για την άμυνα, ενώ οι εργάτες ασχολούνται με την παραγωγικότητα, με την καθαριότητα και την περιποίηση των προνυφών και τη συντήρηση της φωλιάς.

Έχουμε έντομα φυτοφάγα, σαρκοφάγα, παμφάγα μα και έντομα που ζούνε από το νέκταρ των λουλουδιών.

Ο Κάραβος

Ο Κάραβος ανήκει στην οικογένεια των Καραβιδών που περιλαμβάνει χιλιάδες είδη. Είναι κολεόπτερο έντομο μήκους 3 εκατοστά, ενώ ένα είδος φτάνει και τα 5 εκατοστά. Είναι σαρκοφάγος και συχνά τρώει άλλα έντομα και τις προνύμφες των που αυτά είναι επιβλαβή για τον άνθρωπο. Ειδικά ένα είδος κάραβου προκαλεί μεγάλη φθορά στο έντομο θαυματοποία που καταστρέφει τα πεύκα και αυτό είναι χρήσιμο.

Η Τζιτζικίνα

Είναι είδος ακρίδας. Έχει πιο κοντή και πιο χοντρή κοιλιά από την εξαδέλφη της ακρίδα. Έχει πιο μικρά φτερά. Από πίσω έχει ένα σαν κέρατο που έχει κατεύθυνση προς τα πάνω. Όταν νομίζει ότι κινδυνεύει να πεθάνει εξαπολύει τα αυγά της. Το είδα στην πράξη. Είναι άλλοτε πράσινη και άλλοτε κιτρινοκαφέ. Παράγει ένα ήχο γι' αυτό τη λέμε τζιτζικίνα.

Η Μέλισσα

Είναι έντομο υμενόπτερο που ζει με τάξη και οργάνωση σε σμήνη που μπορεί να φτάνουν και τις 60.000. Είναι ένα έντομο που το εκμεταλεύεται ο άνθρωπος. Μα η προσφορά της μέλισσας είναι μεγαλύτερη στον ρόλο που παίζει στη γονιμοποίηση των φυτών. Την τάξη, την οργάνωση την εργατικότητα και την αυτοθυσία που διαθέτουν οι μέλισσες, θα πρέπει να τη ζηλεύουν οι άνθρωποι. Μόλις βγούνε οι νεαρές εργάτιδες ασχολούνται με την περιποίηση των προνυμφών. Στη συνέχεια, ασχολούνται με την καθαριότητα της κυψέλης, με τη μεταφορά νερού και στη συνέχεια μαζεύουν νέκταρ και γύρη. Μία είναι η βασίλισσα στο σμήνος που θα ήτανε σωστότερο να τη λένε μητέρα. Όταν έρχεται «εισόδημα» και είναι στο φουλ, γεννά μέχρι και 3.000 αυγά την ημέρα. Γεννά κατά βούληση εργάτιδες ή κηφήνες. Τη βασίλισσα την ταΐζουν οι εργάτιδες βασιλικό πολτό μέσα στο στόμα. Τις απλές μέλισσες μόνο τις 3 μέρες μετά την εκκόλαψη τις ταΐζουν με βασιλι-

κό πολύ. Αν η βασίλισσα θα φορήσει ή και όταν από γεράματα δεν αποδίδει, κάνουνε 5-8 βασιλικά κελιά (που έχουνε μεγαλύτερη χωρητικότητα, γιατί η βασίλισσα γίνεται πολύ μεγαλύτερη από τις άλλες μέλισσες) και τις ταΐζουνε συνέχεια βασιλικό πολύ. Άμα βγούνε πολλές βασίλισσες μονομαχούνε μέχρι να μείνει μια. Η βασίλισσα γονιμοποιείται στον αέρα, μια φορά στη ζωή της και γονιμοποιείται με τον δυνατότερο κηφήνα, γιατί ο δυνατότερος καταφέρνει να την φτάσει στο πέταμα. Τους κηφήνες, άμα λιγοστέψει η παραγωγή, τους σκοτώνουνε οι εργάτιδες. «Ο μη εργαζόμενος μηδέ εσθιέτω» (Απόστολος Παύλος).

Η μέλισσα μας δίνει το μέλι της και το κερί της μα ακόμα ο βασιλικός πολτός, η γύρη και η τρόπολη θεωρείται ότι έχουνε ιαματικές ιδιότητες. Την αδύνατη κυψέλη καμιά φορά τη ληλατούνε οι άλλες άμα τρέχουνε μέλια. Η εργάτιδα ζει λίγες εβδομάδες. Αυτές που βγαίνουνε το φθινόπωρο ζούνε μέχρι την άνοιξη.

Ο Μεταξοσκώληκας, βόμβυξ της μουριάς

Στην Κίνα ήταν γνωστό το μετάξι από την τρίτη π.Χ. χιλιετία. Στην Ευρώπη εισήχθη τον 6ο αι. μ.Χ. επί Ιουστινιανού. Ο μεταξοσκώληκας τρέφεται σχεδόν αποκλειστικά από φύλλο της μουριάς. Τον μεταξόσπορο τον βάζανε στο στήθος τους οι γυναίκες, τέλη Μαρτίου για να γοργοανοίξει. Μόλις άνοιγε τον βάζανε πάνω σε καλαμωτές ή ψάθες και του δίνανε το μουρνόφυλλο κομμένο με ψαλίδι ή με μαχαίρι φιλό σχεδόν σαν τον ταμπάκο. Άμα ακρομεγάλωνε του τα δίνανε ολόκληρα. Στην κάμερα που είχανε τους μεταξοσκώληκες έπρεπε να είναι θερμοκρασία 20-26°C, μέτρια υγρασία και μέτριος φωτισμός. Τριάντα μέρες ζει σε μορφή κάμπιας και μετά πλέκει το κουκούλι και κλείνεται μέσα για 15 μέρες. Μετά τα φουρνίζουνε τα κουκούλια για να φορήσει η κάμπια μέσα, γιατί αν την αφήσουνε θα τρυπήσει το κουκούλι να βγει η χρυσαλίδα και θα του κάνει ζημιά. Μα τον χρειάζονται τον φούρνο και για να στραγγίσει η υγρασία να μην δημιουργηθεί κακοσμία. Αν θέλει η μεταξού τη βάζει σε μια εφημερίδα που είχε κολλημένη στον τοίχο και εκεί γεννά κάθε χρυσαλίδα 300-600 αβγά.

Το κάθε κουκούλι μπορεί να δώσει και πάνω από 1.000 μέτρα μετα-

ξόκλωστη. Από τότε που θα βγει από το αβγό η κάμπια μέχρι τέλους της ζωής της χρυσαλίδας δεν είναι διάστημα μεγαλύτερο από 75 μέρες.

Ο Δάκος της ελιάς «Δάγκος»

Είναι ένα μικρό έντομο, σαν μικρογραφία της μύγας, μόνο που έχει κίτρινο κεφάλι και γκριζο θώρακα με τρεις σκούρες λωρίδες. Εμφανίζεται τέλειο έντομο τέλη Μαΐου - αρχές Ιουνίου. 3-4 φορές γεννά τα αβγά του το κάθε έντομο στη διάρκεια του χρόνου. Από ένα αβγό σε κάθε καρπό όπου η προνύμφη τρέφεται με τις σάρκες του ελαιόκαρπου, ανοίγοντας στοές και εκεί διαχειμάζει, αλλά και στο έδαφος. Ανήκει στην οικογένεια των Μυτιδών. Είναι δίπτερο. Ζει κυρίως στις παραμεσόγειες χώρες. Προκαλεί τεράστιες ζημιές στην ελαιοπαραγωγή, ποιοτικά και ποσοτικά. Υπολογίζεται ότι θα παρήγετο 30% περισσότερο λάδι αν έλειπε ο δάκος. Μα και με τις στοές που ανοίγει στον καρπό σαπίζουν οι ελιές και ανεβαίνουν τα οξέα. Η καταπόλεμηση που του κάνουνε δεν είναι αποτελεσματική.

Δεν ζει σε μεγάλο υψόμετρο.

Το Κουνούπι

Είναι δίπτερο έντομο της οικογενείας των Κουνουπιδών. Υποκατηγορία Νηματοκέρων. Είναι φορείς διαφόρων ασθενειών και κυρίως της ελονοσίας.

Έχουνε μήκος γύρω στα 3-4 χιλιοστά. Τα μάτια τους είναι σύνθετα. Τα αρσενικά έχουνε μεγάλες κεραιές με τριχίτσες. Η προβοσκίδα των θηλυκών μπορεί να τρυπά το δέρμα των ανθρώπων να απορροφούνε το αίμα. Το τσίμπημα από το κουνούπι είναι λίγο οδυνηρό, διότι, όπου ταιμπήσει βάζει λίγο από το σάλιο του για να γίνεται το αίμα ρευστότερο. Τα αρσενικά δεν έχουνε τη δυνατότητα να ταιμπήσουνε και τρέφονται κυρίως με φυτικές ουσίες. Αναπτύσσονται σε χαμηλά υψόμετρα και γεννούνε τα αβγά τους σε υγρασίες.

Είναι νυχτόβια, φωτόκα και βγαίνουνε από το αβγό το πολύ σε μια εβδομάδα. Αυτά που μεταδίνουνε την ελονοσία τα λένε ανωφελή.

Η Μύγα «Μύγια»

Η μύγα είναι έντομο της οικογενείας των Μυιδών της τάξεως των Διπτέρων. Τα στοματικά της όργανα είναι μυζητικά και είναι σαν προβοσκίδα. Στο θώρακα έχει ένα ζεύγος διαφανή φτερά. Είναι διαδεδομένη σε όλη τη γη μα αρέσκεται καλύτερα στα εύκρατα κλίματα. Τρέφεται με ουσίες που έχουν υγρασία και προτιμά τις κάθε είδους ακαθαρσίες. Η θηλυκή γεννά σε όλη της τη ζωή με μια μόνο γονιμοποίηση. Τα αυγά της αποθέτει σε υγρασίες και κατά προτίμηση σε αποσυντεθιμένες ύλες και βγαίνουν οι προνύμφες σε 8 ώρες μέχρι το πολύ 3 μέρες ανάλογα με τη θερμοκρασία. Η διάρκεια της ζωής της είναι γύρω στις 40 μέρες. Είναι πολύ συχνά φορέας μικροβίων γιατί καθίζει σε όλες τις ακαθαρσίες και μεταφέρει τα μικρόβια με τα πόδια της. Μια μύγα μπορεί να γεννήσει μέχρι 2.000 αυγά. Τα μάτια της μύγας είναι σύνθετα.

Η Αλογόμυγα

Έχει το σχήμα της κοινής μύγας. Έχει κοκκινερό χρώμα και είναι σκληρό το σώμα της. Την άνοιξη ενοχλούν τα αλογινά και τα κάνουν και τρέχουν σαν δαιμονισμένα και λέμε ότι «μυγιάζονται». Είναι λίγο μεγαλύτερη από την κοινή μύγα.

Η Βουηδόμυγα

Μοιάζει περισσότερο με την αλογόμυγα παρά με την κοινή μύγα. Έχει πιο σκούρο χρώμα από την αλογόμυγα. Την άνοιξη ενοχλούν τα βόδια και τα κάνουν και τρέχουν σαν δαιμονισμένα. Τότε λέμε ότι «μυγιάζονται».

Η Κρεατόμυγα

Είναι ακριβώς όπως η κοινή μύγα. Απλώς είναι διπλάσια στο μέγεθος. Τα αυγά της τα γεννά σε κρέας ή σε πληγή ζώντος ζώου. Άμα τα τοποθετήσει σε πληγή ζώντος ζώου που υπάρχει και σχετική θερμότη-

τα σε 8 ώρες βγαίνουν τα σκουληκάκια και κατατρώγουν τις σάρκες και είναι ικανά να οδηγήσουν το ζώο στο θάνατο. Ακόμα άμα δεν καταφέρει να τα εναποθέσει τα αυγά της σε καλύτερο μέρος μπορεί να τα βάλει στο μάτι του ζώου ή ανθρώπου.

Το Κρασοκούνουπο

Είναι όπως τα κοινά κουνούπια μόνο που είναι πιο μικρά και διαφέρουν ακόμα και στις προτιμήσεις διότι τα μιν πίνουνε αίμα και χυμούς, μα τα δε προτιμούνε το κρασί. Το κρασοκούνουπο για να το παρατηρήσει κανείς θέλει μεγεθυντικό φακό. Είναι υμενόπτερα. Το χρώμα τους είναι μελί μα έχουνε μαύρες γραμμές στην κοιλιά όπως η σφήκα. Είναι πολύ «μπεκρήδες» αυτά τα κουνούπια. Στο κρασί, στο μούστο, στα στέμφυλα. Εκεί ζει, εκεί γεννά τα αυγά του, εκεί αφήνει τα περιττώματά του και μπορεί να πίνουνε λίγο κρασί, μα όμως μπορεί και να το ξιδιάσουνε όλο, άμα μπούνε πολλά.

Η Σφήκα

Η σφήκα ανήκει στην οικογένεια των Βοσπιδών. Είναι υμενόπτερο έντομο έχει μήκος πάνω από ένα πόντο. Τα στοματικά της όργανα είναι μασητικά και μυζητικά. Ο θώρακας με την κοιλιά συνδέεται με λεπτό σύνδεσμο. Οι ενήλικες έχουνε κεντρί που το εφοδιάζει με δηλητήριο ειδικός αδένας. Το χρώμα τους είναι μαύρο με κίτρινα ζωνάρια. Είναι κυρίως σαρκοφάγο έντομο και ακόμα αρπακτικό. Ακόμα στις μέλισσες άμα βρουνε αδύνατη κυψέλη μπαίνουνε και παίρνουνε τις μέλισσες και τις τρώνε. Τις φωλιές τους τις χτίζουνε με ξύλο που το διαλέγουνε και το μασούνε και το ανακατεύουνε με το σάλιο τους και γίνεται όπως το χαρτί. Μια σφηκοφωλιά μπορεί να έχει από λίγες δεκάδες, μέχρι πολλές εκατοντάδες ή και χιλιάδες κελιά και μέχρι 5.000 έντομα.

Ο Βόμβος «μπούμπουρας»

Ο βόμβος είναι έντομο υμενόπτερο της οικογένειας των Βομβιδών. Ζει στην Ευρασία και στην Αμερική. Αποτελείται από κοινωνία που περιέχει πολλές εργάτριες, λίγα σερνικά και μια βασίλισσα που γεννά τα αυγά. Είναι όμοιος με τη μέλισσα μα πολύ μεγαλύτερος. Είναι τριχωτός και το χρώμα του αναλόγως την ποικιλία, μαύρος, κόκκινος, κίτρινος με ζωνάρια κ.α. Ο βόμβος της εικόνας μας ζει με το νέκταρ των λουλουδιών, μα άλλοι συγγενείς του είναι κυρίως σαρκοφάγοι.

Ο Κοκκινομπούμπουρας

Είναι ένας βόμβος που έχει το σχήμα της σφήκας μα είναι πολύ μεγαλύτερος. Έχει κόκκινα και κίτρινα ζωνάρια το σώμα του. Είναι περισσότερο σαρκοφάγος. Το φθινόπωρο προκαλεί πολλή ζημιά στις μέλισσες όπου τις παίρνει από τις κυψέλες και τις τρώει. Τον δηλητηριάζουμε σε ψάρι και σε μελάσσα.

Το Μυρμήγκι «μελιγκούνι»

Το μυρμήγκι είναι έντομο που ανήκει στην οικογένεια των μυρμηκιδών. Υπάρχουν πολλά είδη μυρμηγκιών που διαφέρουνε μεταξύ τους. Όπως όλα τα έντομα το σώμα τους διαιρείται σε κεφαλή θώρακα και κοιλιά. Στο κεφάλι έχουνε τις κεραίες τους και μια ισχυρή δαγκάνα που μπορούνε να κόβουνε και σκληρά είδη όπως το ξερό άχυρο. Τα μάτια τους είναι σύνθετα. Στο θώρακα έχουνε τρία ζεύγη πόδια. Τα μυρμήγκια, όπως οι μέλισσες και οι τερμίτες, έχουνε οργανωμένη κοινωνία. Είναι οι εργάτες. Είναι οι στρατιώτες. Είναι τα φτερωτά που απ' αυτά βγαίνει η βασίλισσα και το αρσενικό από το οποίο γονιμοποιείται. Η γαμήλιος διαδικασία γίνεται στον αέρα. Στη συνέχεια το αρσενικό ψοφά, ενώ η βασίλισσα γυρίζει στη φωλιά της, πέφτουνε τα φτερά και αρχίζει τη γέννα. Γονημοποιείται μια φορά στη ζωή της και μπορεί να ζήσει και να γεννά 10-15 χρόνια. Τα μυρμήγκια εργάτες και στρατιώτες είναι στείρα και δεν έχουνε αναπτυγμένα γεννητικά όργανα.

Τα μυρμηγκία, όπως οι άνθρωποι, κάνουνε πολέμους και λεηλασίες μεταξύ τους οι μυρμηγκοφωλιές. Στις διαμάχες αυτές στόχος είναι τα πόδια του αντιπάλου που τα κόβουνε με τις δαγκάνες τους.

Πολλά μυρμηγκία φέρνουνε στον προλοβό τροφές και τις βγάζουνε μετά και ταιζουνε άλλα στη φωλιά.

Στη φωλιά τους διαμορφώνουνε τις στοές ανάλογα με τη χρήση του κάθε χώρου. Αποθήκες για τη φύλαξη των προμηθειών, χώρους για τα αβγά και τις προνύμφες, μα και «στάβλους» που διατηρούνε κάτι ζωάκια, τις κοχενίλλες όπου τις «αρμέγουνε».

Η Μάντιδα η θεοσεβής, το αλογάκι της Παναγίας

Είναι έντομο της τάξεως των Μαντιδών. Ζει σε Ευρασία και Αφρική. Επέρασε και στην Αμερική. Το θηλυκό είναι 7 εκ. ενώ το αρσενικό είναι λίγο μικρότερο. Έχει χρώμα πράσινο ή και καφεκίτρινο. Το κεφάλι του είναι τριγωνικό και έχει κεραιές, ο προθώρακας είναι μακρουλός. Τα 2 από τα 6 πόδια του, τα μπροστινά, είναι πολύ μεγαλύτερα. Το θηλυκό μετά τη γονιμοποίηση, πολλές φορές καταβροχθίζει το αρσενικό. Στις αρχές του φθινοπώρου γεννά το θηλυκό περί τα 200 αβγά που ανοίγουνε την επομένη άνοιξη. Είναι εντομοφάγο κυρίως.

Οι Τερμίτες «ασπρομελίγκουνα»

Είναι έντομα με άριστη κοινωνική οργάνωση. Έχουνε τα γόνιμα άτομα και τις στειρές τάξεις που δεν έχουνε αναπτυγμένα γεννητικά όργανα (στρατιώτες και εργάτες) πάντα χωρίς φτερά. Η βασίλισσα έχει 4 μεμβρανώδη φτερά. Ενώ οι εφεδρικές βασίλισσες έχουνε μικρότερα φτερά. Οι στειροί τερμίτες είναι και από τα δυο φύλα. Μέχρι τους πρώτους μήνες είναι πανόμοιες οι προνύμφες, μα φαίνεται ότι ανάλογα με τις ανάγκες της κοινωνίας τους με ανάλογη τροφοδοσία και περιποίηση διαμορφώνονται οι κατηγορίες και διαφοροποιούνται και τα εξωτερικά γνωρίσματά τους. Οι εργάτες τροφοδοτούνε και τη βασίλισσα και τις προνύμφες μα και τους στρατιώτες. Βασική τροφή των τερμιτών είναι το ξύλο που το προτιμούνε μισοσαπιμένο μα συχνά

τρώνε και ζωϊκές ουσίες, ακόμα και τους νεκρούς ή ετοιμοθάνατους δικούς τους. Έχουνε το σχήμα των μυρμηγκιών, μα είναι ασπροκόκκινοι.

Οι εργάτες κατασκευάζουνε στοές και διασκευάζουνε κατάλληλους χώρους για κάθε χρήση. Έχουνε ειδικό θάλαμο για το βασιλικό ζεύγος, γιατί αντίθετα από τις βασίλισσες των μελισσών που γονιμοποιούνται μια φορά, η βασίλισσα των τερμιτών γονιμοποιείται πολύ συχνά και μένει πάντα μαζί με το σύντροφό της. Η βασίλισσα μπορεί να γεννήσει και μέχρι 3.000 αυγά στο εικοσ τετράωρο. Οι εργάτες και στρατιώτες είναι και από τα 2 φύλλα.

Η γονιμοποίηση της βασίλισσας γίνεται στον αέρα πρώτη φορά και στη συνέχεια γυρίζει στη φωλιά και πέφτουνε τα φτερά και αρχίζει να γεννοβολά. Υπολογίζεται ότι υπάρχουνε στη γη 60.000.000 χρόνια.

Η Ακρίδα «λάφα»

Η ακρίδα ανήκει στην οικογένεια των Ξιφομόρφων και κοιλοφόρων και στην τάξη των Ορθοπτέρων. Ένα είδος ακρίδας συχνά μεταναστεύει κατά πολλές χιλιάδες. Προκαλούνε τεράστιες ζημιές στα φυτά. Είναι γνωστό από την Π. Διαθήκη ότι μια από τις 10 πληγές του Φαραώ ήτανε οι ακρίδες. Έχει μήκος από 3-10 εκ. Έχει μακριές κεραίες και τρία ζεύγη πόδια όπου τα δυο είναι πολύ μεγάλα και δυνατά και μ' αυτά εκτοξεύεται για να συνεχίσει μετά το πέταγμα. Ζει στην Ευρασία και στη Β. Αφρική, μα και στη Β. Αυστραλία και τη Μαδαγασκάρη. Συνηθέστατα οι ακρίδες είναι φυτοφάγα έντομα μα υπάρχει και η σαρκοφάγος ακρίδα που ζει στη Ν. Ευρώπη. Τα αυγά της η θηλυκή τα αποθέτει στο χώμα τυλιγμένα σε μια μεμβράνη.

Ο Τζιτζίκας «Τζιτζίκας»

Είναι ένα μεγάλο ομόπτερο έντομο της οικογενείας Τέττιξ. Έχει μήκος περίπου 4 εκ. και χρώμα πολύ σκούρο. Είναι δενδρόβιο, ημεράβιο έντομο και ζει από τους χυμούς που απομυζά από τα δένδρα. Το αρσενικό παράγει ένα μονότονο ενοχλητικό ήχο. Προχωρημένη άνοιξη παρουσιάζονται οι τζιτζίκοι και ζούνε για ένα καλοκαίρι. Τον Ιούλιο και

Αύγουστο το θηλυκό γεννά τα αβγά του σε χαμηλά φυτά. Τέλη του καλοκαιριού βγαίνουν οι προνύμφες και σκάβουν τη γη και κρύβονται και τρέφονται από χυμούς των ριζών και από μισοαποσυντεθειμένες οργανικές ουσίες. Εκεί στο χώμα κρυμμένη η προνύμφη του τζιτζικα μπορεί να μείνει 3-4 χρόνια, ενώ σαν ώριμο έντομο ζει μόνο ένα καλοκαίρι.

Ο τζιτζικας έχει ισχυρά απομυζητικά όργανα για να μπορεί να τρυπά το φλοιό των δέντρων και έχει επίσης ισχυρά διαφανή φτερά.

Η Κοκκινέλλη, λαμπρίτσα «μαμουνάκι γαζιανό»

Ανήκει στην οικογένεια των Κοκκινέλλιδων. Είναι κολεόπτερο έχει μήκος περίπου 4 χιλιοστά. Είναι σαν ημισφαίριο. Ο κολεός του είναι κόκκινος με μαύρες στρογγυλές κηλίδες. Το κεφαλάκι του μικρό σχεδόν χωμένο στον προθώρακα. Το θηλυκό γεννά πολλά αβγά. Κάποια ποικιλία είναι επιβλαβή στα αγγούρια και τα κολοκύθια, μα από γενική πλευρά είναι ωφέλιμες γιατί τρέφονται βασικά από μικροζωάκια που βλάπτουν τα κηπικά (αφίδες, αιματόψειρες κ.α.).

Γρύλλος «τροξαλίδα»

Είναι ορθόπτερο έντομο πηδητικό. Ανήκει στην οικογένεια των Γρυλλιδών. Ζει στη Δ. Ασία, στη Ν. Ευρώπη και στη Β. Αφρική. Ο κατοικίδιος έχει χρώμα μελί. Του αρέσει το ζεστό περιβάλλον. Είναι νυκτόβιο έντομο. Τρέφεται από δημητριακά και από υπολείμματα τροφής των ανθρώπων. Ο αρσενικός γρύλλος παράγει ένα φλύαρο, αδιάκοπο, ενοχλητικό ήχο: «τρι, τρι, τρι». Πολλαπλασιάζεται με αβγά. Έχει τρία ζεύγη πόδια από τα οποία τα πίσω είναι μεγάλα και πολύ δυνατά και εκτοξεύεται σε μεγάλη απόσταση όταν θέλει να απομακρυνθεί από κάπου.

Η Βρωμούσα

Είναι ένα έντομο που ζει με τους χυμούς των φυτών που τρυπά τον φλοιό τους και απομυζά. Λέγεται βρωμούσα γιατί όταν ενοχληθεί πετά

ένα υγρό που αναδίνει μια πολύ δυσάρεστη μυρουδιά. Έχει πράσινο χρώμα. Το μήκος της είναι 1 εκ.

Η Κατσαρίδα «μαμούνα»

Συνηθίζουμε να αποκαλούμε κατσαρίδες πολλά από τα ανεπιθύμητα ζώακια που λαθραία είναι συγγάτοικοί μας. Όμως κατσαρίδα πρέπει να θεωρείται η βλάτη. Είναι ωοτόκο έντομο, τρέφεται με οργανικές ουσίες. Ανακατεύεται με τα τρόφιμα και τα βρωμίζει με τα περιττώματά του. Έχει πλακερό σώμα και μεγάλες κεραιές. Τα έλυτρά του είναι πιο μαλακά από αυτά των άλλων κολεόπτερων. Έχει μήκος περίπου 2,5 εκ. Έχει μικρά φτερά και δυσκολεύεται στο πέταμα.

Η Αισχνή «κυνηγός»

Είναι ένα μεγαλωπό έντομο με 4 μεγάλα φτερά και με μια μακρουλή κοιλιά. Είναι σαρκοφάγο και συχνά το βλέπουμε να πετά κρατώντας στα πόδια του άλλα μικρότερα έντομα. Εμείς στον τόπο μας το λέμε «κυνηγό» αυτό το έντομο.

Η Πεταλούδα «μπαμπαρόλα»

Οι πεταλούδες, όπως και κάθε είδος εντόμων, μα και όλων των ζώων, είναι πολλές ποικιλίες. Δεκάδες, εκατοντάδες, μέχρι και χιλιάδες κατά περίπτωση. Είναι έντομα της τάξεως των λεπίδοπτερων. Έχουν μικρό κεφάλι και μακρουλή κοιλιά. Τα μάτια τους είναι σύνθετα και μπορεί να φτάνουν και χιλιάδες. Ζει από το νέκταρ των λουλουδιών που το απορροφά με προβοσκίδα. Όπως όλα τα έντομα το σώμα τους είναι κεφαλή, θώρακας και κοιλιά. Έχουνε τέσσερα μεγάλα και φαρδιά φτερά που πάντα είναι διακοσμημένα με διάφορα σχήματα και χτυπητά χρώματα. Πολλαπλασιάζονται με αβγά, που βγαίνουνε κάμπιες και ύστερα χρυσαλίδες και τέλος πεταλούδες. Τρέφονται με το νέκταρ των λουλουδιών, καμιά φορά όμως και με τρυφερά φύλλα, όπως ο μεταξοσκώληκας. Έχουν μακρουλή κοιλιά. Το πέταμά τους είναι ανάλαφρο.

Η Θαυματοποΐα

Ανήκει στην οικογένεια των θαυματοποιδών. Οι κάμπιες τους μετακινούνται σε σειρές. Είναι διαδεδομένη σε πολλά μέρη του κόσμου και ιδιαίτερα στις εύκρατες ζώνες. Αναπτύσσεται στα δέντρα και ειδικά στους δρυς και στα πεύκα, στα οποία προκαλεί μεγάλη ζημιά. Έχουν χνουδάκι και τα φτερά τους είναι κιτρινωπά με γκριζες γραμμές. Το μήκος τους είναι περίπου 2,5 εκατοστά και το άνοιγμα των φτερών τους 4 εκ. Το θηλυκό γεννά γύρω στα 600 αυγά το φθινόπωρο και ανοίγουνε την επόμενη άνοιξη. Μόλις βγει η κάμπια πλέκει μια μεταξωτή φωλιά και είναι αυτή που βλέπομε στα πεύκα που είναι αρκετά ογκώδης.

Η Πυγολαμπίδα «κωλοφωθιά»

Είναι έντομα κολεόπτερα της τάξεως Λαμπυριδών. Έχουνε μήκος γύρω στα 6 εκ. Το σώμα τους έχει στρογγυλεμένα τα δύο άκρα. Τα φτερά τους είναι μεμβρανώδη που στις θηλυκές είναι λίγο αναπτυγμένα, και δυσκολεύονται στο πέταγμα. Τα άκρα των 6 ποδιών τους είναι κίτρινα ενώ το άλλο τους σώμα είναι καφετί. Είναι νυχτόβια ζώα και όπως πετούνε φωσφορίζουνε από το πίσω μέρος της κοιλιάς τους. Ακόμα και τα αυγά τους φωσφορίζουνε λίγο. Τρέφονται με ζωικές ουσίες κυρίως. Κάπου - κάπου τα αρσενικά τρέφονται και με φυτικούς χυμούς. Ζούνε σε θερμά και υγρά μέρη της Ευρώπης.

Ο Βρούχος

Είναι ένα μικρό έντομο 2-3 χιλιοστά. Ανήκει στην οικογένεια των Κολεοπτέρων. Προκαλεί μεγάλες ζημιές στα όσπρια, όχι τόσο ποσοτικά, μα τα καθιστά αηδιαστικά. Κουκιά, φακές, φασόλια, ρεβύθια κ.α. είναι οι προτιμήσεις του. Το θηλυκό τοποθετεί τα αυγά του στους λοβούς των οσπρίων όταν είναι χλωρά και όταν βγει η προνύμφη, με το ισχυρό ρύγχος της φτάνει στο σπέρμα όπου εκεί εγκαθίσταται μέχρι να γίνει τέλειο έντομο και τρώγοντας ανοίγει στοές. Για να τον καταπο-

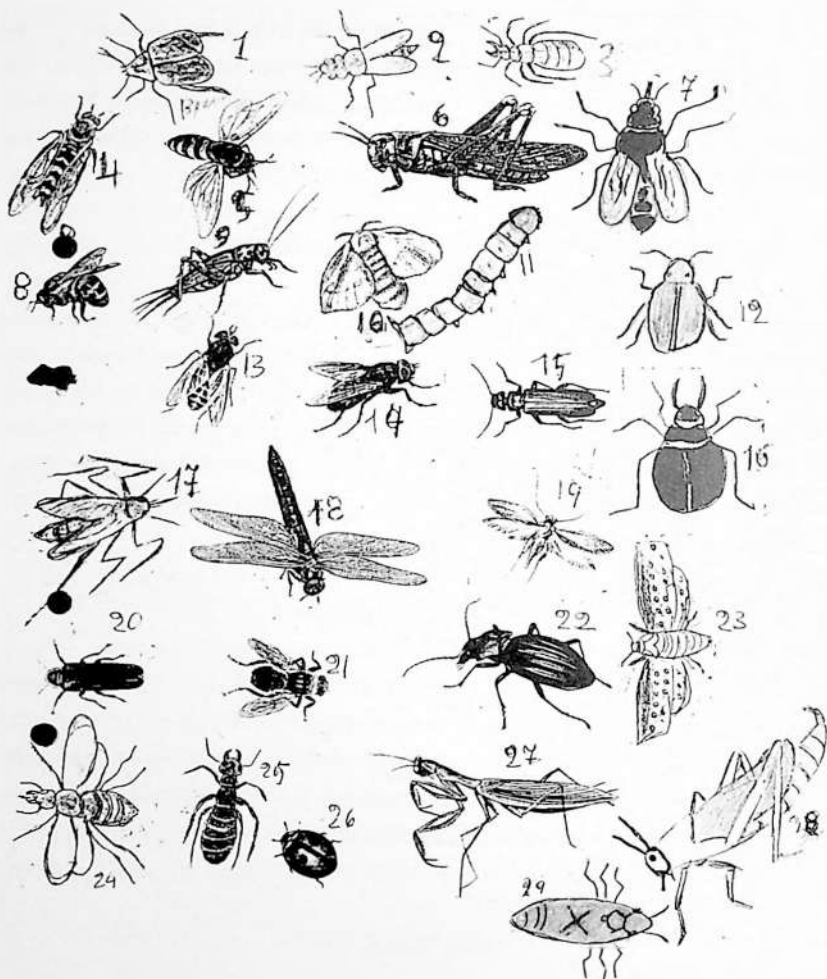
λεμήσομε πιο παλιά βάζαμε τα όσπρια στον πυρωμένο φούρνο για να φοφήσουνε τα έντομα και να καταστραφούνε τα αβγά. Ακόμα στα πιθάρια που βάζαμε τα όσπρια βάζαμε ξερά φύλλα φασκομηλιάς που λέγανε ότι ψοφά ο βρούχος όπως ψοφά και ο σκώρος και βάζαμε και στις καυτέλες με τα ρούχα. Ξερές φασκομηλιάς.

Ο Σκώρος «κομπίσακας»

Είναι ένα μικρό λεπιδόπτερο της οικογενείας των Τινεδρών. Είναι μικρό ζωάκι μα μπορεί να προκαλέσει μεγάλες ζημιές, γιατί οι προνύμφες του τρέφονται από γούνες, από μάλλινα υφάσματα, από χαρτιά, μα ακόμα και τις κερήθρες των μελισσών τρώνε άμα τις βρούνε άδειες. Η θηλυκή γεννά γυρω στα 50 αβγά από Απρίλιο - Ιούνιο. Δεν θέλουνε πολύ φως. Υπάρχουνε σκώροι που τρέφονται από σιτηρά και άλλοι από φρούτα, μα υπάρχουνε και σαρκοφάγοι.

Η Κλασοπαπαδιά

Είναι ένα έντομο με μικρά φτερά στενόμακρο. Το μήκος της είναι περίπου 15 χιλιοστά. Το χρώμα της είναι κοκκινοκαφέ μα στην πλάτη παρουσιάζει μαύρες γραμμές και στην κοιλιά μαύρες βούλες και μαύρες γραμμές. Έχει 6 πόδια και δύο κεραίες. Όταν ζευγαρώνουνε κυκλοφορούνε ενωμένες. Έχει μια μικρή προβοσκιδα.

1. Βρούχος	11. Μεταεοσκώληκας	21. Αλογόμυγα
2. Κρασοκούνουπο	12. Βρωμούσα	22. Κάραβος
3. Τερμίτης	13. Βοηδόμυγα	23. Πεταλούδα
4. Τζιτζίκας	14. Κρεατόμυγα	24. Σφήκα
5. Βομβύξ εμβολοφόρος	15. Κατσαρίδα	25. Μυρμήγκι
6. Ακρίδα	16. Σκαθάρι	26. Γαλιανό
7. Μύγα	17. Κουνούπι	27. Αλογάκι της Παναγίας
8. Μέλισσα	18. Κυνηγός	28. Τζιτζίκια
9. Γρύλλος	19. Σκώρος	29. Κλασσοπαταδιά
10. Μεταεοχρυσαιίδα	20. Πυγολαμπίδα	

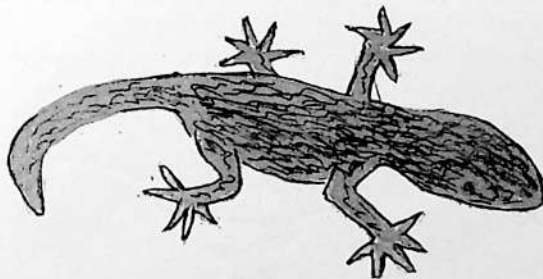
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

ΕΡΠΕΤΑ

Τα ερπετά είναι σπονδυλωτά ζώα. Το σώμα τους συχνά καλύπτεται από φωλίδες ή κεράτινες πλάκες. Οι σπόνδυλοί τους μπορεί να είναι από 30 (στις χελώνες) μέχρι και 500 (σε ορισμένα φιδιά). Τα δόντια τους δεν χρησιμεύουν μασητικά, μα για να συλλαμβάνουν τη λεία τους. Σε άλλα υπάρχουν 4 άκρα, σε άλλα είναι δυο και σε άλλα δεν υπάρχουν άκρα. Δεν είναι θερμόαιμα. Πέφτουν σε χειμέρια νάρκη. Είναι ωοτόκα. Στην πλειονότητά τους είναι σαρκοφάγα υπάρχουν όμως και φυτοφάγα ερπετά. Είναι μακρόζωα. Η χελώνα μπορεί να ζήσει 150 χρόνια και ο κροκόδειλος έναν αιώνα.

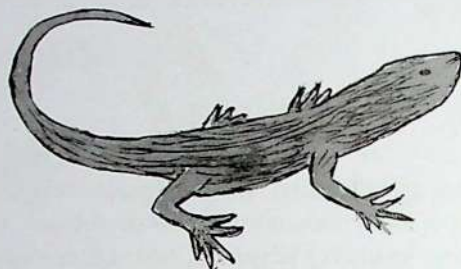
Σαριαμίθι «σαμάμιθας»

Δε ζει σε μεγάλα υψόμετρα. Το σώμα του έχει καφετί ραβδώσεις και στίγματα. Το μήκος του είναι 8-10 εκ. Τρώει έντομα και αράχνες. Είναι νυχτόβιο και σπιτόβιο. Το θηλυκό γεννά δυο αβγά που τα εναποθέτει κάτω από πέτρες ή σε διάφορες ρωγμές.

Το Κωσταντούλι

Είναι μια σαύρα που διαφέρει μόνο στο μέγεθος και στο χρώμα από την πράσινη σαύρα. Το μήκος του είναι 20 εκ. και το χρώμα του είναι καφεκίτρινο με πιο σκούρες καφέ ραβδώσεις. Είναι ωτόκο, πέφτει σε χειμέρια νάρκη και αν κοπεί η ουρά του ξαναγίνεται.

Το Λιακόνι

Είναι μια κανονική σαύρα. Όπως το κωσταντούλι, είναι πιο χοντρό, πιο ανοιχτόχρωμο και γυαλιστερό σαν ασημί. Έχει μήκος 20 εκ. Έχει τέσσερα πόδια και είναι ωτόκο. Εντελώς αδικαιολόγητα έχει συκοφαντηθεί το λιακόνι ότι βγάζει ένα υγρό από το δέρμα του που προκαλεί εγκαύματα στο δέρμα, μα ακόμα και ότι κεντρώνει. Εγώ εξέτασα με προσοχή το λιακόνι και μπορώ να βεβαιώσω ότι δεν έχει κεντρί μα και είδα άνθρωπο και κρατούσε στα χέρια του λιακόνι για να αποδείξει ότι δεν προκαλεί εγκαύματα. Τα υποτηθέμενα εγκαύματα αυτά του λιακονιού τα λέγανε «αναδράματα» και για να κάνουνε προσεχτικό τον κόσμο, αφού πιστεύανε ακόμα και ότι δαγκάνει και κεντρώνει, λέγανε τη μαντινάδα:

«Όντεν είναι από το στόμα γύρευε γιατρό και στρώμα

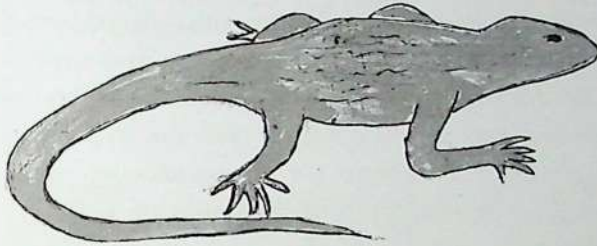
Όντεν είναι από τ' οράδι γύρευε γιατρό και νάδι»

Δηλαδή το κέντρωμα είναι θανάσιμο, μα και το δάγκωμα επικίνδυνο.

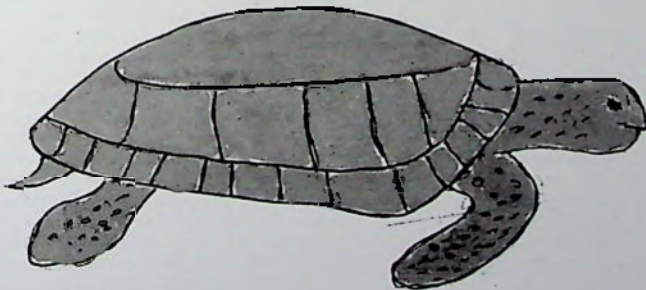
Πράσινη σαύρα «κολισαύρα»

Ανήκει στα ερπετά. Έχει 4 πόδια με 5 δάχτυλα το καθένα. Το χρώμα της είναι κιτρινοπράσινο και έχει μήκος 25 εκ. Πολλαπλασιάζεται με αβγά. Πέφτει σε χειμέρια νάρκη. Είναι το μεγαλύτερο σαυροειδές στην Κρήτη. Άμα κοπεί η ουρά την αναγεννά το σώμα της.

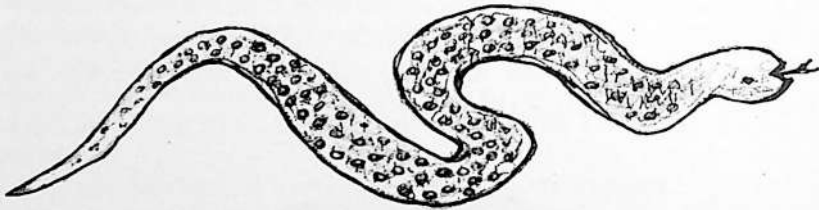
Η Χελώνα

Η χελώνα ανήκει στην οικογένεια των ερπετών. Στη ράχη έχει ένα γερό όστρακο, μα και στο στήθος καλύπτεται από σκληρές πλάκες. Από το «κουτί» αυτό βγάζει μόνο το κεφάλι, την ουρά και τα πόδια της όταν το καλεί η ανάγκη. Άλλες είναι φυτοφάγες και άλλες σαρκοφάγες ή παμφάγες. Είναι ωτόκες. Γεννούνε τα αβγά τους και τα σκεπάζουνε στην άμμο και όταν θα βγούνε από το αβγό τρέχουνε κατ' ευθείαν στη θάλασσα. Ζούνε σε γλυκά και σε αλμυρά νερά. Είναι μακρόβιες και μπορεί να πιάσουνε μέχρι 150 χρόνια ζωής.

Φίδι «όφης»

Ανήκει στην οικογένεια των ερπετών. Πάντα έχει μεγάλο μήκος το σώμα του, η σπονδυλική του στήλη μπορεί να έχει μέχρι 500 σπονδύλους. Το σώμα του καλύπτεται από φολίδες. Συχνά αλλάζει δέρμα. Στον τόπο μας τα φίδια έχουνε μήκος από 30 εκ. μέχρι κάτω από ένα μέτρο. Ο δεσμός της άνω με την κάτω σαγώνα είναι ελαστικός για να μπορεί να καταπίνει τη λεία του που συχνά έχει όγκο (ποντίκια, πουλιά κ.α.) Τα δόντια τους είναι για να συγκρατούνε την λεία τους. Των ιοβόλων (που δεν έχει τέτοια η Κρήτη) είναι σαν σύριγγα τα δόντια τους και διοχετεύουε δηλητήριο για να σκοτώσουε την λεία. Τα περισσότερα φίδια είναι ωτόκα (όπως τα φίδια της Κρήτης) και γεννά το θηλυκό από 2-200 αβγά και επωάζονται με τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Ζούνε στην ξηρά μα και στα νερά, γλυκά ή αλμυρά. Η γλώσσα τους είναι διχαλωτή και συλλαμβάνει τα έντομα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

Από την ώρα της εκμετάλλευσης των ζώων από τον άνθρωπο και από την ώρα της «συνεργασίας» του ανθρώπου με τα ζώα μα και της συνύπαρξης των ζώων κοντά στον άνθρωπο.

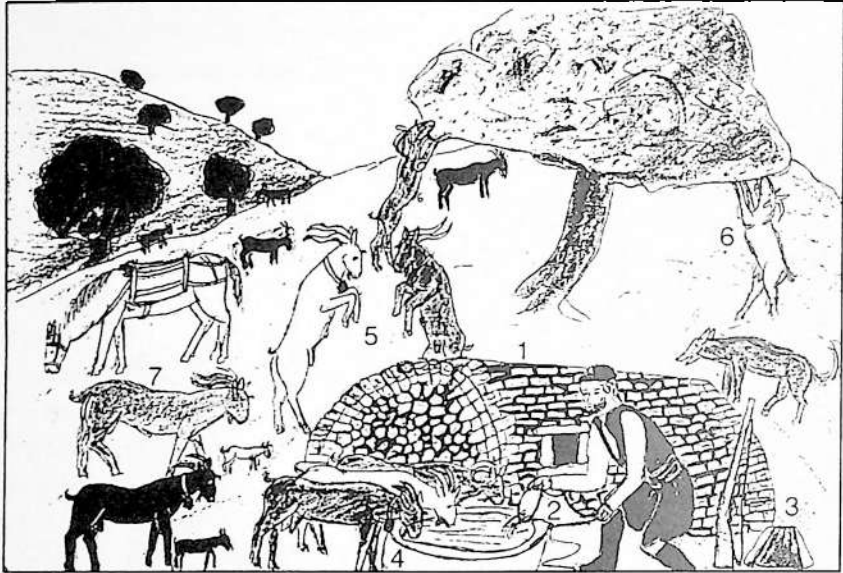
Ο γιδάρης στη μαδάρα

*Δε μου βάλει να ο' αγαπώ γιατί είμαι γαλανόμος
κι όθινα λήτω απόύ τα za μανίζει ό τυροκόμος*

Στο σκίτσο παρουσιάζουμε μια σκηνή συνηθισμένη για τον βοσκό περασμένων εποχών. 1. Εκεί στην εξοχή ο ένας τσομπανής "τσαγκαρεύεται" (μπάλωνει τα στίβάνια του). Συνηθώς εφορούσε παλιά στίβάνια ο βοσκός και δεν απεκλείετο ξαφνικά να "ξεχαμπετωθούνε" τα στίβνια του εκεί στην κορφή (να ξεσκιστούνε σε βαθμό που να μη μπορεί να τα περπατήσει). Για τούτο το ενδεχόμενο κρατούσε πάντα στο σακκάκι του το "αράι" του (ένα μικρό αραγάκι, δαχेलιο από δέρμα αρνιού, που μέσα είχε σουβλί, λουρι, κανένα κομματάκι δέρμα κλπ.). Καμία φορά για αραι είχανε το δέρμο από τους ορχεις του κριού όπου και για κορδόνι άφηναν μια στενή λουριδα δέρμα από το μέρος των πίσω ποδιών. Στην περίπτωση αυτή το λέγανε "κολέβδα". 2. Αυτή είναι η κολέβδα. 3. Όσα ξέρανε έστω και λίγα γράμματα κρατούσανε τη βίβλο ή άλλα χαρτιά, όπως τον "Ερωτόκριτο" τον είχανε σε υπόδηση. Πολλοί τον ντυνανε με δέρμα πάνω από το εξώφυλλο. 4. Το όπλο ήτανε παλιότερα εξάρτημα του βοσκού και αυτό. 5. Τα φλασκι του και το σακκάκι του. 6. Ο επιβήτορας τράγος φαίνεται από το παράστημά του ότι έχει περισσότερη μυική δύναμη από τον ευνούχο. 7. Ο ευνούχος υπερέχει σε λεβενπά από τον επιβήτορα. Φορά το μεγάλο κουδούνι που μ' αυτό καθοδηγεί το κοπάδι σαν "μπροστάρης". 8. Όταν η κατσίκα έχει άσπρους μερούς τη λένε "λαμεράτη". Όταν έχει άσπρη κεφαλή την λένε "κεφάλωπη". 9. Όταν η κατσίκα έχει δυο παράλληλες άσπρες γραμμές ανάμεσα στα μάτια κάθετες, άσπριδερή μύτη και αυτιά τη λένε "χελιά" και όταν έχει άσπρα πόδια την λένε "τσαγκάτη". 10. Όταν η κατσίκα έχει γκρι χρώμα την λένε "ψαρή" και άμα είναι καφέ την λένε "ρούπα".

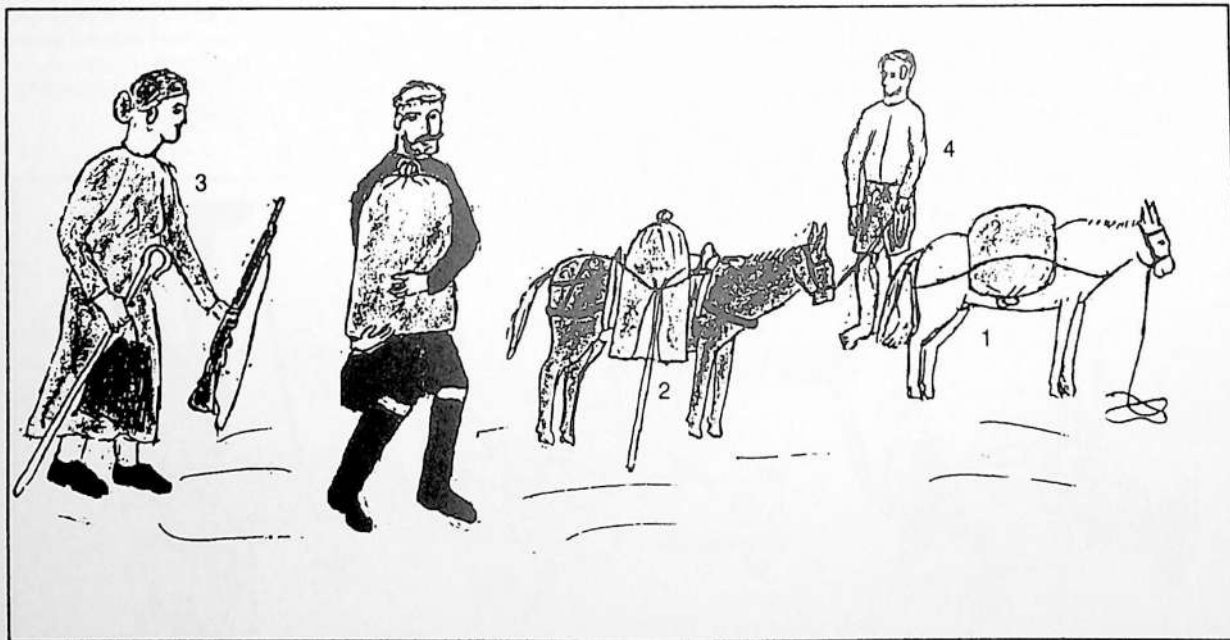
Στο ποτιστήρι

*Ο τράσος πάει για να πχει νερό στο ποτιστήρι
και προπατεί λεβέντικο όπως και το μπεγίρι*

1. Πάντα εσκεπάζονταν με θάλο οι στέρνες (δεν ήτανε τότε τοιμέντα). 2. Συχνά εχρησιμοποιούσανε αντί για γουβά την "ασκοντάβλα" (από δερμα ζώου που είχανε δεμένο με κομπο στο λαιμό και τα ποδιά και μ' ένα κύκλο από ευλύγιστο ξύλο για να κραπέται ανοιχτό το στόμιο. Μια πετρούλα του έδεναν για να γυρίζει να παίρνει το νερό). 3. Το σακκούλι του και το όπλο του έχει κοντά ο βοσκός. 4. Η γούρνα είναι λαξευτή πέτρα. Πάρα πολυ δύσκολη μα και δαπανηρή ήτανε η κατασκευή λαξευτής γούρννας γιατί έπρεπε να πληρωσούνε τεχνίτη. Εφπαχναν όμως καμιά φορά με κορμούς δέντρων. 5. Η αίγα είναι ερειστικό ζώο και ιδιαίτερα τα αρσενικά. Εδώ δύο αίγες παρέχουνε εξαιρετική "περιποίηση" σ' ένα δέντρο που είχε την ατυχία να βρεθεί κοντά τους. 7. Ο επιβήτορας τράσος έχει πιο χοντρό λαιμό από τους ευνούχους και ποτέ δεν του φοράνε κουδούνι, διότι καμιά φορά κυνηγά τις "δύσκολες" και τότε, αν φορούσε κουδούνι, θα προκαλούσε συναγερό στο κοπάδι. Οι "μπροστάρηδες", στα πρόβατα και στις αίγες, είναι πάντα ευνούχοι και απερίσπαστοι εκτελούνε τα "διοικητικά τους καθήκοντα". Το κοπάδι, μα και οι ίδιοι, έχουνε την συναίσθηση ποιά εί- ναι οι αρχηγόι και τα κουδούνια χτυπούν τις "διαταγές" και δίνουνε τις κατευθύνσεις.

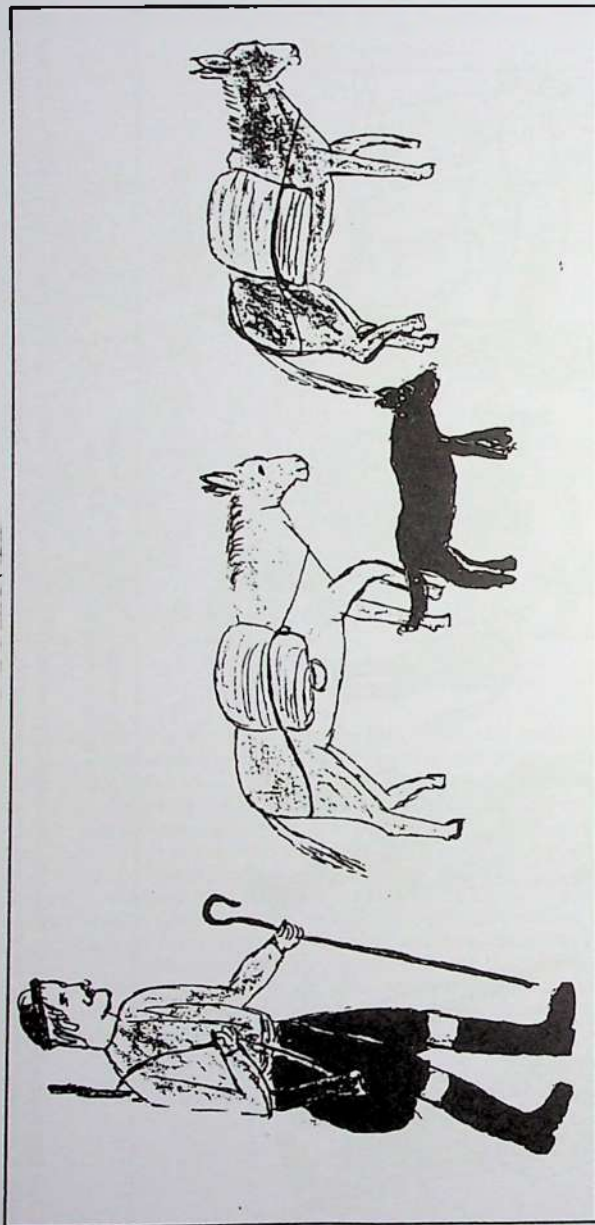
Το άλεσμα φορτώνεται για να πάει στο μύλο

*Απο στα φες το κολασιό πάει άντρας μου στο μύλο
Γέτε μου γη να πανρευτώ, γη χήρα να πομείνα*

1. Δεν έχει σαμάρι το γαϊδουράκι αυτό και το φόρτωσε σε "κατακόλι". 2. Το ένα "μιγόμε" κρατά η "φορτωτήρα". Το άλλο κρατά για να το φορτώσει. 3. Η γυναίκα του του πηγαίνει το όπλο του, το σακκούλι του και το ραβδί του. 4. Το παιδί κρατά τα σκαίνι του ζώου να μην φύγει από τη θέση του γιατί θα ξεσομαρίσει. Το φορτίο που πήγαινε στα μύλο το έλεγαν "άλεσμα".

Το κατακόλι φορτίο

"Όντε γέρονε σπυρί το μύλο, αναβάστα Νικηφόρο
Όντε γέρονε σπυρί το μύλο, να είναι το σασί και κίτω"

Συνέβαινε καιιά φορά να έχει κανείς γαϊδουράκι, μα να μην έχει σαμάρι. Το έβραζαν στην "αλευροσακούλα" (ένα μεγάλο σάκι υφαντό με μαλλί ντόπιο) 60-70 σκάδες φορτίο και το έβραζαν επάνω στο γαϊδάρο. Το έδεσαν μετά με ακανιά. Η παραπάνω σχετική παροιμία λέει ότι από την μεριά που έχει τους "μπουζιόναους" (στις γωνίες της σακούλας είναι περισσότερο βάρος από ό,τι από εκεί που είναι δεμένη η σακούλα). Το φορτίωμα αυτό λέγεται "κατακόλι". Όταν το επέτρεπε η κατάσταση κρατούσαν το πολεμικά όπλο και όταν πήγαιναν στο μύλο. Όταν αυτό ήτανε δύσκολο, κρατούσανε τον "τσιφτέ" (κωνηγετικό).

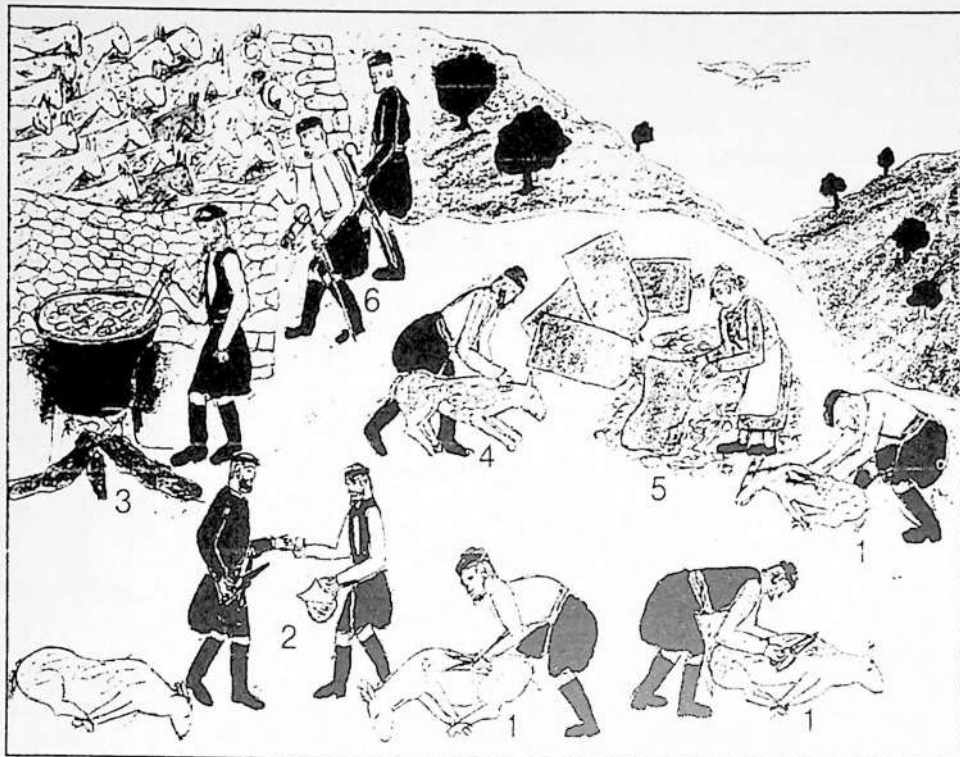
Η μπουγάδα

Απου τ' αλάργο φαίνονται που 'ναι οι νοικοκεράδες
και νοικοκεραβίστηκες ται κάνουν ται μπουγάδες

1. Το μπουγαδοκόρινο 2. Στο σθάπανο ρίχνει το νερό ή νοικοκυρά με ένα χαλκίνο τσουκάλι ((το «αιντεροτσικααλα») 3. Το πλυστραπίνακο 4. Τα απλωμένα ρούχα 5. Η πρόχειρη παραστιά 6. Μια οικογένεια χαίρων. Τότε τα ζώα ήτανε ελεύτερα. Έπρεπε να αγωνιστούνε και από μόνα τους για την επιβίωσή τους, ψάχνοντας για κανένα σποράκι ή για κανένα σκουληκάκι.

Η κουρά

«Και του χρόνου με υγεία και με περισσότερα...»
(Συνηθισμένη ευχή για την περίπτωση)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.		
Βιβλία του ίδιου συγγραφέα	4	Ο μυγοχάφτης	30
Βιογραφικό σημείωμα	5	Ο σικοφάγος	31
Πρόλογος	7	Η δεκασχοτούρα	31
Εισαγωγή	9	Το περιστέρι	32
		Το ορτύκι	32
		Η φράσσα	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄		Η σταρίθρα	33
ΤΑ ΗΜΕΡΑ ΖΩΑ		Ο γερανός	34
Το πρόβατο	13	Η κάργια	34
Η κατούκα	15	Ο ασπρόκωλος	35
Το βόδι	16	Η καλιακούδα	35
Ο γάιδαρος	17		
Το άλαγο	17	ΗΜΕΡΑ ΠΤΗΝΑ	
Το μουλάρι	18	Η κότα	36
Το κουνέλι	18	Η πάπια	37
Ο χοίρος	19	Η χίνα	37
Ο σκύλος	20	Η γαλοπούλα	38
Ο γάτις	20	Το παγώνι	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄		ΑΡΠΑΧΤΙΚΑ ΠΟΥΛΙΑ	
ΤΑ ΠΤΗΝΑ		Ο χρυσαετός (βιτσιλα)	40
ΑΓΡΙΑ ΠΟΥΛΙΑ		Η κουρούνα	41
Η πέρδικα	21	Ο κόρακας	41
Η μπεκάτσα	22	Ο κοκκαλάς (γυπαιτός)	42
Το αηδόνη	23	Το όρνιο (καναβός)	42
Ο κότσυφας	23	Ο πετρίτης	43
Ο κούκος	23	Η κουκουβάγια	43
Η καρδερίνα	24	Ο μπούφος	44
Ο κοκκινολαίμης	24	Ο γκιώνης	44
Η αλκιώνη	25	Το γεράκι	45
Ο τσαλαπετεινός	25		
Το χελιδόνι	26	ΥΔΡΟΒΙΑ ΠΟΥΛΙΑ	
Ο φασιανός	26	Ο αργυροπελεκάνος	46
Το τρυγόνι	27	Ο γλάρος	46
Η σουσουράδα	27	Ο κύκνος	47
Ο σπουργίτης	28	Ο κορμοράνος	48
Η τσίχλα	28	Το γλαρόνη	49
Ο τρυποφράχτης	29	Ο σταχτοταικινιάς	49
Το ψαρόνη	29	Ο ερωδιός	50
Η κίσσα	30		

ΔΑΣΙΚΑ ΖΩΑ		Ο μεταξοσκώληκας	71
Το αγρίμι της Κρήτης	51	Ο δάκος της ελιάς	72
Ο φουράγατος	53	Το κουνούπι	72
Ο ασβός	54	Η μύγα	73
Η νυφίτσα	54	Η αλογομύγα	73
Ο σκαντζόχοιρος	55	Η βουηδόμυγα	73
Το κουνάβι (ζουρίδα)	55	Η κρεατόμυγα	73
Ο λαγός	56	Το κρασοκούνουπο	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'		Η Σφήκα	74
ΔΙΑΦΟΡΑ ΖΩΑ		Ο βόμβας	75
Η νυχτερίδα	57	Ο κοκκινομπούμπουρας	75
Ο σκορπιός	58	Το μυρμήγκι	75
Η αράχνη	59	Η μάντιδα η θεοσεβής	76
Η σαρανταποδαρούσα	59	Οι τερμίτες	76
Ο ποντικός	60	Η ακρίδα	77
Η φώκια	60	Ο τζιτζίκας	77
Ο κάβουρας	61	Η κοκκινέλη	78
Ο βάτραχος	61	Ο γρύλλος (τροξαλίδα)	78
Ο σαλίγκαρος	62	Η βρωμούσα	78
Ο γυμνοσάλιαγκας	62	Η κατσαρίδα	79
Οι πλατυελμίνθες (γεοσκώληκας)....	63	Η αισχινή (κυνηγός)	79
Η ψαλίδα	63	Η πεταλούδα	79
Ο ονίσκος	64	Η θαυματοποιία	80
Ο πολύποδας	64	Η πυγολαμπίδα	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'		Ο βρούχος	80
ΠΑΡΑΣΙΤΑ		Ο σκώρος	81
Ο ψύλλος	65	Κλασοπαπαδιά	81
Ο κορίος	66	Εικόνες εντόμων	82
Το τσιμπούρι	67	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'	
Η βδέλλα	67	ΕΡΠΕΤΑ	
Η ψείρα	68	Σαμιαμίδι	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'		Το κωσταντούλι	84
ΕΝΤΟΜΑ		Το λιακόνι	84
Ο κάραβος	70	Η πράσινη σαύρα	85
Η τζιτζικίνα	70	Η χελώνα	85
Η μέλισσα	70	Το φίδι	86
		ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'	87

ΠΗΓΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- 1) Έρευνες και παρατηρήσεις του συγγραφέα
- 2) Γεωργίου Μανουσέλη «Μικρά και μεγάλα πουλιά του τόπου μας».
- 3) Αντωνίου Πλυμάκη «Το αγρίμι της Κρήτης»
- 4) Μουσείο Γουλαντρή «Ερπετά της Ελλάδος και Κύπρου»
- 5) «Λεξικό της φύσεως Β' έκδοση «Ερευνητές»
- 6) «Από τη Νεολιθική Εποχή μέχρι σήμερα»
- 7) Εγκυκλοπαίδεια «ΔΟΜΗ»
- 8) Εγκυκλοπαίδεια «Πάπυρος Λάρος Μπιτάνικα»
- 9) «Συνάντηση με τα ζώα» Έκδοση Σαβάλας
- 10) Στοιχεία από το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Ηρακλείου.

